

**UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**MAJA GERBEC**

**PROBLEMATIKA MATERINSKIH DOMOV V  
SLOVENIJI**

**DIPLOMSKO DELO**

**Mentor: Izr. prof. dr. Tanja Rener**

**Ljubljana, november 2003**

# Kazalo

<b>1</b>	<b>UVOD</b> .....	<b>3</b>
1.1	METODA .....	4
<b>2</b>	<b>MATERINSKI DOMOVI</b> .....	<b>5</b>
2.1	UVOD .....	5
2.2	VLOGA IN DRUŽBENA SPREJEMLJIVOST MAT. DOMOV.....	5
2.3	STEREOTIPIZACIJA OSKRBOVANK MAT. DOMOV .....	7
<b>3</b>	<b>ŠTUDIJA PRIMERA : ŽIVLJENJSKE ZGODBE OSKRBOVANK</b> .....	<b>10</b>
3.1	UVOD .....	10
3.2	KRATKA PREDSTAVITEV MAT. DOMOV.....	11
3.2.1	ZNAČILNOSTI POPULACIJE .....	11
3.2.2	ZAKAJ VIDIJO TRPINČENE MATERE, NOSEČNICE...MAT. DOM KOT SVOJO EDINO REŠITEV? .....	19
<b>3.3</b>	<b>SVET OSKRBOVANK MATERINSKEGA DOMA</b> .....	<b>23</b>
3.3.1	“LE PRILAGODITEV NA ŽIVLJENJE V ZAVODU VODI K URESNIČITVI CILJEV” .....	23
3.3.2	MATERINSKI DOM IN INSTITUCIONALNI OBREDI .....	34
3.3.3	STIKI Z ZUNANJIM SVETOM IN PARTNERJI .....	35
3.3.4	KRAJANI IN NJIHOV ODNOS DO MAT. DOMA .....	39
3.3.5	DOLŽINA BIVANJA V MAT. DOMU .....	41
3.3.6	STROKOVNI DELAVCI IN NJIHOV POMEN .....	43
3.3.7	ŽIVLJENJE PO MATERINSKEM DOMU .....	44
<b>4</b>	<b>ALI JE MAT. DOM TOTALNA INSTITUCIJA?</b> .....	<b>45</b>
<b>5</b>	<b>ALI SO MAT. DOMOVI OSKRBOVANKAM V TRAJNO POMOČ?</b> .....	<b>47</b>
<b>6</b>	<b>ODNOS DRŽAVE DO MATERINSKIH DOMOV</b> .....	<b>48</b>
<b>7</b>	<b>ZAKLJUČEK</b> .....	<b>51</b>
<b>8</b>	<b>LITERATURA</b> .....	<b>53</b>
	<b>PRILOGA</b> .....	<b>55-57</b>

# 1 UVOD

Izbrana diplomska tema govori o materinskih domovih. To so ustanove, ki začasno nudijo pomoč ženskam, predvsem pa materam z otroki, ki ne najdejo rešitve iz problemov, v katerih so se znašle.

Ustanove, katerih začetki segajo v Sloveniji v obdobje po drugi svetovni vojni (V tistem obdobju sta namreč na slovenskem ozemlju delovala dva materinska domova, in sicer leta 1943 ustanovljeni Dečji in materinski dom na Prulah, ki so ga vodile Sestre usmiljenke, ter leta 1945 na pobudo AFŽ ustanovljeni Materinski dom na Viču.), pa v takšni podobi in delovanju, kot jih poznamo danes, neprekinjeno delujejo šele zadnjih 12 let.

Čeprav so tako po svetu kot tudi po Sloveniji že od začetka 19. stoletja delovale dobrodelne hiše za matere in otroke, ki so omogočale predvsem zaščito za revne ženske in otroke, ki so potrebovali pomoč, pa se za začetek delovanja materinskih domov, kot jih poznamo danes, šteje leto 1990, ko je Karitasov prostovoljec g. Imre Jerebic dal pobudo za odprtje prvega materinskega doma v Sloveniji.

Zamisel je sprejel in podprl tedanji nadškof dr. Alojzij Šuštar.

Namen mojega diplomskega dela je podrobneje predstaviti, kaj so, zakaj in kako delujejo materinski domovi.

Skozi celotno diplomsko delo se bom osredotočila predvsem na dve stvari, ki sem jih v delu preverjala, in sicer, ali oskrbovanke vidijo materinske domove kot svojo edino rešitev in, če jo, zakaj, ter ali lahko v kakršnem koli smislu, pogledu materinske domove označimo kot totalne ustanove, če pri tem za temelj primerjave vzamemo Goffmanov opis totalnih institucij z vsemi njihovimi najpomembnejšimi atributi in komponentami.

Poleg zgoraj omenjenega pa bo poudarek tudi na tem, kakšne vrste ustanove so to, komu so predvsem namenjene ter kakšno vlogo igra država pri njihovem nastanku in kasnejšem delovanju.

Kot vezno nit med posameznimi poglavji pa bom v diplomsko delo vključila tudi osebne življenjske zgodbe nekaterih bivših, pa tudi sedanjih oskrbovank materinskih domov, in tako podala tudi osebno doživljanje materinskih domov.

Diplomsko delo bom zaključila s kratkim povzetkom vsega napisanega in z obrazložitvijo potrjenih ali zavrnjenih hipotez, ki sem jih v diplomskem delu preverjala.

## 1.1 METODA

Narava mojega diplomskega dela je raziskovalnega tipa, ker pa je celotno delo osredotočeno predvsem na oskrbovanke domov in na njihova občutenja, sem menila, da je najustreznejša metoda za obravnavo avtobiografska metoda.

To je metoda, ki omogoča, da zajamemo več specifičnih lastnosti posameznikov in odnosov med njimi in družbo, kajti vprašanja, še manj pa možni odgovori niso podani vnaprej (tako lahko opazujemo tudi posebnosti socialnih manjšin, kot so invalidi, prestopniki, alkoholiki ...) ( Bertaux, 1992: 14 )

Prav dejstvo, da odgovori niso vnaprej podani, naredi to metodo tako zelo ustrezno za podrobnejše raziskovanje teme, kot je " Problematika materinskih domov v Sloveniji", ki vsekakor zahteva vso pozornost in občutljivost slehernega raziskovalca.

Poleg avtobiografske metode pa sem za zbiranje želenih podatkov uporabila tudi telefonsko anketiranje. Z dobljenimi podatki sem hotela prikazati, kakšno je splošno mnenje Slovencev o določenih temah, ki se nanašajo na problematiko materinskih domov v Sloveniji. Kratka telefonska vprašanja, pri katerih so edini možni odgovori "da, ne in ne vem" so namreč dober pokazatelj realnega stališča, ki ga gojijo Slovenci do določenih tem.

Nekatere numerične podatke, ki sem jih tudi uporabila v tem diplomskem delu, pa sem dobila v Gržanovi knjigi Da, življenje: ob 10. obletnici ...

## **2 MATERINSKI DOMOVI**

### **2.1 UVOD**

Materinski domovi so ustanove, katerih nastanke lahko iščemo že v začetku devetnajstega stoletja. Takrat so bili imenovani kot Dobrodelne hiše za ženske in otroke, namenjeni pa so bili predvsem zaščiti revnih žensk in njihovih otrok.

Materinski domovi, v podobi in delovanju, kot jih poznamo danes, pa so se v Sloveniji prvič pojavili leta 1943, ko je bil na Prulah ustanovljen Dečji in materinski dom, pod vodstvom sester usmiljenk. Dve leti kasneje, in sicer leta 1945, pa je bil na pobudo AFŽ ustanovljen Materinski dom na Viču. Oba sta doživela svoj konec v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja. Leta 1973 so zaprli dom na Prulah, tri leta kasneje pa še na Viču. (Gržan, 2000: 23)

Do leta 1990 na slovenskem ozemlju ni bilo ustanove, ki bi bila specifično namenjena pomoči materam z otroki. Vse večje povpraševanje pomoči potrebnih mater in njihovih otrok, je spodbudilo g. Jerebica, ki je takrat delal kot Karitasov prostovoljec, da je podal pobudo za prvi materinski dom. Zamisel je bila sprejeta in je doživela veliko podporo pri tedanjem nadškofu dr. Šuštarju. Prvemu ustanovljenemu domu je kasneje sledilo še pet materinskih domov, tako da se danes, slabih trinajst let po nastanku prvega doma, v Sloveniji nahaja šest materinskih domov, ki so od leta nastanka pa do danes nudili pomoč že več kot 150 ženskam in njihovim otrokom.

### **2.2 VLOGA IN DRUŽBENA SPREJEMLJIVOST MATERINSKIH DOMOV**

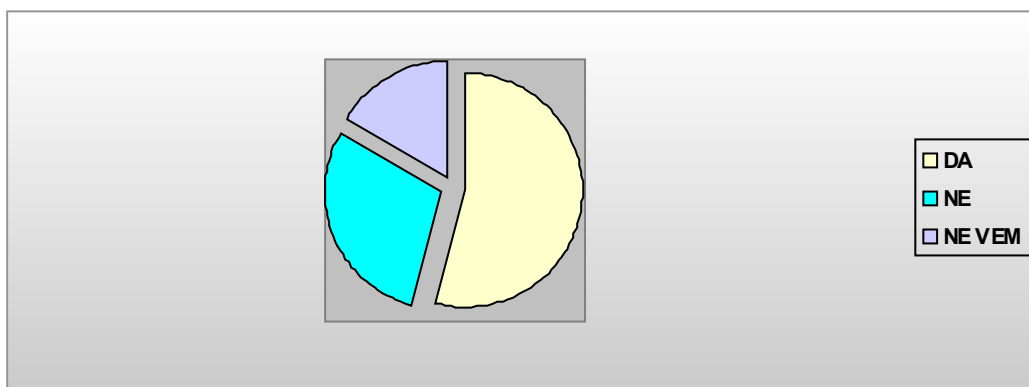
Materinski domovi predstavljajo zavetišče in prehoden dom, največkrat za obdobje, ki ni daljše od enega leta, za vse matere z otroki, ki ne najdejo drugega izhoda v sili, pa tudi za vsa tista dekleta, ki po nezaželeni nosečnosti nimajo kam z dojenčkom. (Sobota, 1997, let. 1 št. 6)

“Bistveni namen bivanja v materinskem domu je pripraviti in usposobiti sebe za življenje, oblikovati pozitivno podobo o sebi.” (Gržan, 2000: 73)

Materinski dom kot specifična ustanova nudi nosečnicam, porodnicam, trpinčnim materam varnost in učenje na poti k lastni samostojnosti in delovanju v širšem družbenem področju.

Sodeč po raziskavi, ki sem jo opravila s pomočjo telefonskega anketiranja, pa pridobljeni podatki kažejo drugačno sliko. Telefonsko anketiranje je zajelo 120 naključno izbranih žensk iz različnih predelov Slovenije. Namen telefonske ankete je bil na osnovi dobljenih rezultatov čim bolje prikazati, kakšno je splošno stališče žensk do materinskih domov, predvsem pa, ali bi v primeru hudih problemov v njem poiskale pomoč. Dobljeni podatki so pokazali, da bi se za iskanje pomoči v materinskem domu odločila le dobra polovica, in sicer 65 od 120 anketiranih žensk ali dobrih 54,2 %.

Strogo proti iskanju pomoči v materinskih domovih se jih je izreklo 29,2 % ali 35 žensk, medtem ko je odgovor "ne vem" izbralo kar 16,6 % anketiranih žensk.



> Vprašanje:

Ali bi v hudi socialni stiski in če bi imeli hude probleme s partnerjem poiskali pomoč v materinskem domu in zakaj?

> Odgovori: (120 anketiranih žensk)

Da – 65 žensk ali 54,2 %

Ne – 35 žensk ali 29,2 %

Ne vem – 20 žensk ali 16,6 %

Za pojasnitev, zakaj se bi ali se ne bi anketiranke odločile za iskanje pomoči v materinskem domu, so jim bile na voljo naslednje možnosti:

- strokovna pomoč, ki jo nudijo materinski domovi
- ločenost od partnerja
- diskretnost (tajnost podatkov)
- premajhna informiranost o delovanju mat. domov
- problemi v družini so stvar družine

Kot glavni argument ZA iskanje pomoči v mat. domu jih je večina, in sicer kar 84 % navedla strokovno usposobljenost materinskih domov.

Veliko izmed njih pa je dalo velik poudarek tudi dejstvu, da so v času iskanja pomoči popolnoma ločene od svojih partnerjev.

Kot glavni argument proti so navedle to, da so problemi v družini izključno stvar družine in se torej rešujejo znotraj nje same.

Med tistimi, ki so se odločile za odgovor ne vem, pa je bil glavni argument za takšen odgovor to, da so o samem namenu, predvsem pa delovanju materinskih domov premalo informirane.

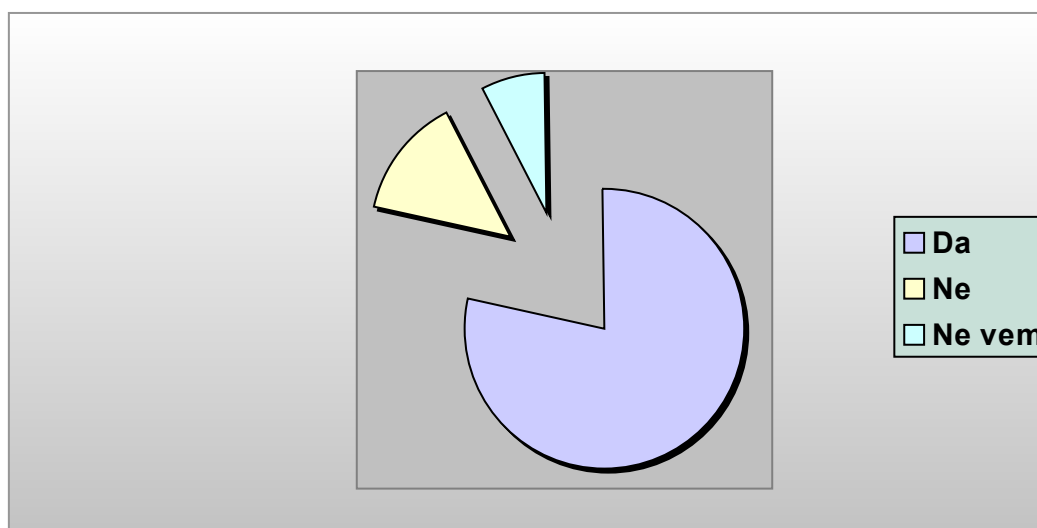
Gre tu resnično za premajhno informiranje javnosti o delovanju materinskih domov ali je morda krivo tudi že dolgo časa znano dejstvo, da se za stvari, ki jih trenutno ne potrebuješ, tudi ne zanimaš?

### **2.3 STEREOTIPIZACIJA OSKRBOVANK MATERINSKIH DOMOV**

Stereotipi igrajo odločilno vlogo pri vsakdanji adaptaciji na socialno okolje, obenem pa izkrivljajo realnost, predvsem podobo ljudi, kakršni so v resnici – enkratni, različni, spremenljivi individui. Stereotipiziranje je namreč proces opisovanja ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti. (Ule, 1997: 156)

Stereotip je pravzaprav rezultat nujnosti, sklepanja na osnovi omejenih informacij in obenem potrebe, da poenostavimo kompleksnost pojavov in dogajanj v svetu ter se izognemo neskladnosti v zaznavah. (Ule, 1997: 156)

Sodeč po podatkih, ki sem jih pridobila iz telefonske ankete, v kateri je sodelovalo 120 naključno izbranih žensk iz različnih področij Slovenije, je kar 78,3 % vseh anketiranih mnenja, da družba gleda na ženske, ki se odločijo, da si bodo poiskale pomoč v materinskem domu, kot da so manjvredne.



➤ Vprašanje: Se vam zdi, da družba stigmatizira ženske (matere), ki se odločijo, da bodo poiskale pomoč v materinskem domu? Jih označuje kot nesamozavestne?

➤ Odgovori : (N = 120 anketirank)

Da – 94 anketirank ali 78,3 %

Ne – 17 anketirank ali 14,2 %

Ne vem – 9 anketirank ali 7,5 %

Večina anketirank, ki je na vprašanje odgovorila pritrdilno, navaja kot glavni argument za svoje mnenje dejstvo, da je družba še vedno slabo obveščena o tem, kako delujejo materinski domovi, komu so namenjeni ..., in imajo prav zaradi nevednosti o njih negativno mnenje.



Iz pogovora z anketirankami, ki menijo, da ljudje, družba ne stigmatizira takšnih žensk, pa sem prišla do sklepa, da imajo takšno mnenje zato, ker so bile o delovanju tovrstnih domov že seznanjene in so bile nad njihovim delom navdušene.

Na splošno v družbi še vedno vlada kopica negativnih stališč, ki se tako ali drugače nanašajo na obstoj in delovanje tovrstnih ustanov. Obstajajo neke vrste predsodki, ki pa so pogosto popolnoma neupravičeni.

Predsodek pogosto definiramo kot vrsto stališč, ki niso upravičena, argumentirana in preverjena, a jih spremljajo intenzivne emocije in so odporna na spremembe ... (Rot v Ule, 1997: 163)

Predsodke vedno spremljata tudi ocenjevanje in vrednotenje, prav zato v večini primerov pozitivno vrednotimo skupino, kateri pripadamo, in poudarjamo razliko med nami in drugimi skupinami. Ko je govora o oskrbovankah materinskih domov, stvar ni nič drugačna. Namesto da bi jih gledali kot sebi enake, nezavedno poudarjamo razlike med nami in njimi in jih tako postavljamo v manjvreden, družbeno slabši položaj od našega.

Uporaba predsodkov je pretežno nezavedna, avtomatsko potekajoča navada, ki daje posamezniku občutek zadoščenja. Ti predsodki nam pomagajo doseči stabilnost v opredeljevanju dogajanj v okolju in nedvoumnost v obnašanju. (Ule, 1997: 165)

Ali so predsodki "krivi", da je kar 94 od 120 anketirank, ki so bile udeležene v telefonski anketi, menilo, da družba stigmatizira ženske, ki se odločijo, da bodo poiskale pomoč v materinskem domu, je težko zagotovo trditi. Lahko pa trdimo, da so prav predsodki tisti, ki vplivajo na pripisovanje negativnih značilnosti članom skupin, katerih pripadniki nismo mi sami.

To pomeni, da razlagamo vedenje članov drugih skupin raje z internalnimi kot eksternalnimi razlogi; npr. raje ga pripišemo osebnostnim značilnostim ali "naravi" posameznika kot situacijskim oz. zunanjim vzrokom. Nasprotno pa v razlagah vedenja članov svoje skupine raje upoštevamo vpliv okoliščin in drugih zunanjih dejavnikov kot psihološke razloge. (Ule, 1997: 171)

Da je temu tako, lahko vidimo tudi v našem primeru, kjer večina ljudi ne upošteva, v kako težkih okoliščinah so živele oskrbovanke, preden so si poiskale pomoč v materinskih domovih, ampak jim raje pripisujejo negativne osebnostne značilnosti kot so nesamozavest, šibkost, strah, odvisnost, neprilagodljivost...

### **3 ŠTUDIJA PRIMERA : ŽIVLJENJSKE ZGODBE OSKRBOVANK MATERINSKIH DOMOV**

#### **3.1 UVOD**

Čeprav nobena ustanova, četudi ima v svojem imenu dom, nikoli ne more nadomestiti pravega doma, tudi materinski domovi tega ne morejo.

Kljub temu pa je glavna naloga zaposlenih ta, da življenje v domu čim bolj približajo dejanskemu življenju v realnem svetu, saj uporabnice doma opravljajo številne naloge, ki bi jih sicer opravljale v lastnem domu, v okviru družinskih skupnosti.

Tipična uporabnica materinskega doma je razmeroma mlada ženska brez službe, s kupom težav in nerazčiščenih konfliktov; če partnerja ima, ga zapušča ali pa začinja boleči postopek za razvezo. (Lupša v Jani, 2002 – št.36)

Kakšne so življenjske zgodbe posameznih bivših ali sedanjih oskrbovank materinskih domov, zakaj so se odločile prav tu poiskati pomoč in kako so jim bili materinski domovi v pomoč, bom predstavila v nadaljevanju diplomskega dela.

## 3.2 KRATKA PREDSTAVITEV MATERINSKIH DOMOV

Materinski domovi so ustanove, ki svojim oskrbovankam poleg strehe nad glavo nudijo tako materialno, strokovno, pa tudi duhovno pomoč.

Svojo pomoč nudijo nosečnicam, porodnicam, materam z dojenčki, z velikimi otroki ter vsem ostalim ženskam, ki v določenem obdobju ne najdejo izhoda iz krize.

Pred prihodom v dom, ki se zgodi ali na željo same matere, nosečnice ... ali ob posredovanju socialne delavke, vedno pa s priloženo prošnjo, se sestavi pogodba, ki določa pogoje bivanja, hišni red, kritje stroškov ter ostale splošne pogoje o sprejemu in prenehanju bivanja v domu.

Bivanje v materinskem domu naj bi trajalo leto dni. Možnost podaljšanja bivanja za maksimalno šest mesecev pa je mogoča le v izrednih primerih, ki pa morajo biti utemeljeni v pisni prošnji.

Da lahko delo v domu poteka po zastavljenih smernicah, mora v njem vladati določen hišni red, ki naj bi se ga vse oskrbovanke držale. Eno izmed najpomembnejših pravil, ki so del hišnega reda, pa se nanaša na možnost zunanjih obiskov. Slednji so namreč dovoljeni le po predhodnem dogovoru z vodjo materinskega doma.

Obiski partnerjev so v večini primerov nedovoljeni pa tudi nezaželeni, zgodijo pa se le ob specifični želji katere izmed oskrbovank materinskega doma in šele po treh mesecih oskrbovankinega bivanja v domu.

### 3.2.1 ZNAČILNOSTI POPULACIJE

V času bivanja v materinskem domu oskrbovanka s pomočjo strokovnih delavcev iz materinskega doma poskuša najti rešitve za svoje težave, poleg tega pa lahko v urejenih bivalnih in življenjskih pogojih razmisli o možnostih za naprej.

Dosedanje izkušnje kažejo, da je največ oskrbovank doma mladoletnih nosečnic ter trpinčenih poročenih žensk z majhnimi otroki.

Prednost pri sprejemu imajo nosečnice in porodnice.

Vsak izmed materinskih domov v Sloveniji ima omejeno število postelj, na primer materinska domova zavoda Pelikan – Karitas na Škofljici in Višnji gori sprejmeta vsak le po sedem mater z otroki.

Prav zato vsak dom zahteva pred sprejemom pisno prošnjo, v kateri so podrobno navedene vse razmere in vzroki, zakaj si določena ženska želi biti sprejeta v materinski dom.

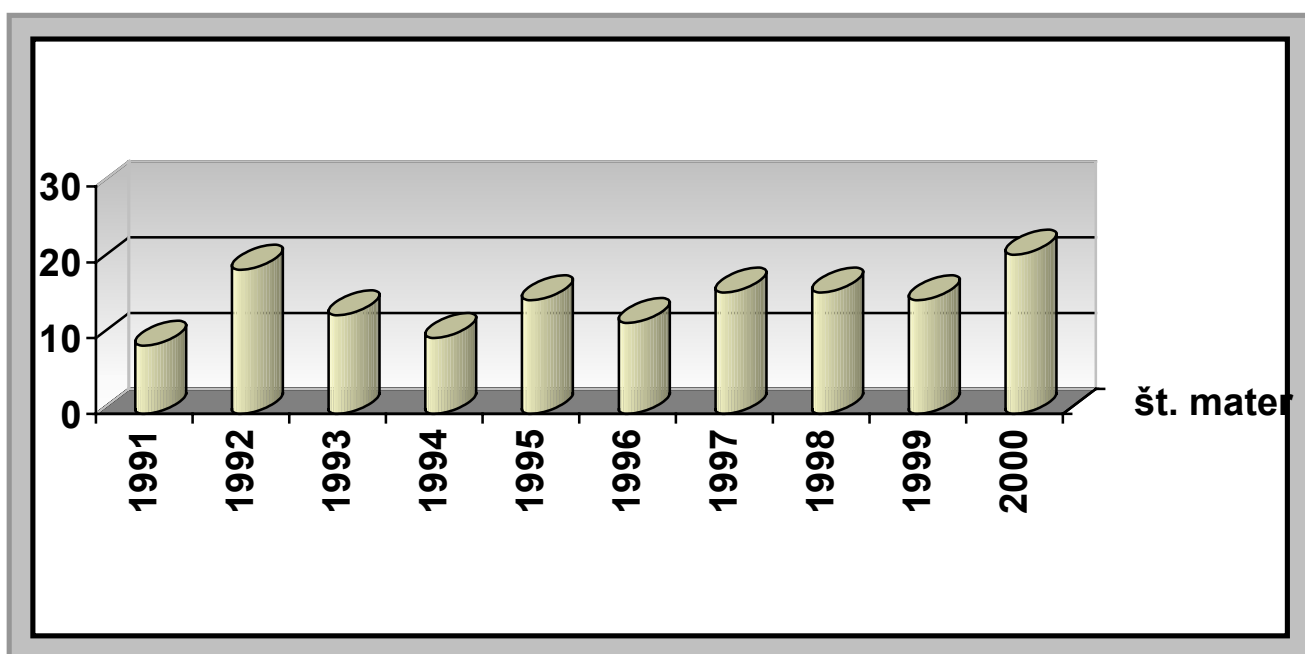
Sledi grafični prikaz števila mater, otrok, starosti mater, otrok, izobrazbe mater, oskrbovank materinskih domov, za posamezna leta v obdobju od nastanka materinskih domov pa vse do leta 2000, ko so domovi praznovali desetletnico obstoja.

Ti podatki zajemajo Materinski dom na Višnji gori in v Škofljici, ki sta pod okriljem Zavoda Pelikan – Karitas.

#### 1.GRAF : Število oskrbovank v posameznem letu

---

(Za obdobje od leta 1991-2000. Materinski domovi Zavoda Pelikan-Karitas –Višnja gora, Škofljica ; vir : Gržan : Da,ob 10 obletnici...)



Leta 1990, ko se je g. Imre Jerebic odločil, da bo s pomočjo krajanov iz Škofljice in z odobritvijo ter podporo takratnega nadškofa dr. Šuštarja odprl po letu 1976, ko se je zaprl Materinski dom na Viču, prvi materinski dom v Sloveniji, je s pomočjo svoje soproge ge. Lidije nudil pomoč že petim ženskam.

V prvem letu delovanja so se jim pridružile še tri. Kljub prostorski stiski, v domu lahko udobno biva le okoli osem žensk, saj je na voljo malo ležišč, pa se je število oskrbovank v naslednjem letu povzpelo kar na osemnajst.

S pomočjo Karitasa se je o delovanju doma izvedelo tudi po ostalih krajih, kar je povzročilo, da je vedno več žensk, mater, nosečnic... iskalo pomoč. Vedno večje število pomoči iščočih mater in prostorska stiska sta bila glavna povoda, da se je v naslednjih letih v Sloveniji ustanovilo še pet materinskih domov. Leta 1994 se je ustanovil Materinski dom v Ljubljani, leta 1995 na Straži, leta 1996 v Postojni ... Da so matere, nosečnice ... iskale pomoč tudi v ostalih domovih, lahko vidimo tudi iz grafičnega prikaza. Povprečno naj bi v vsakem domu bivalo maksimalno 9 mater.

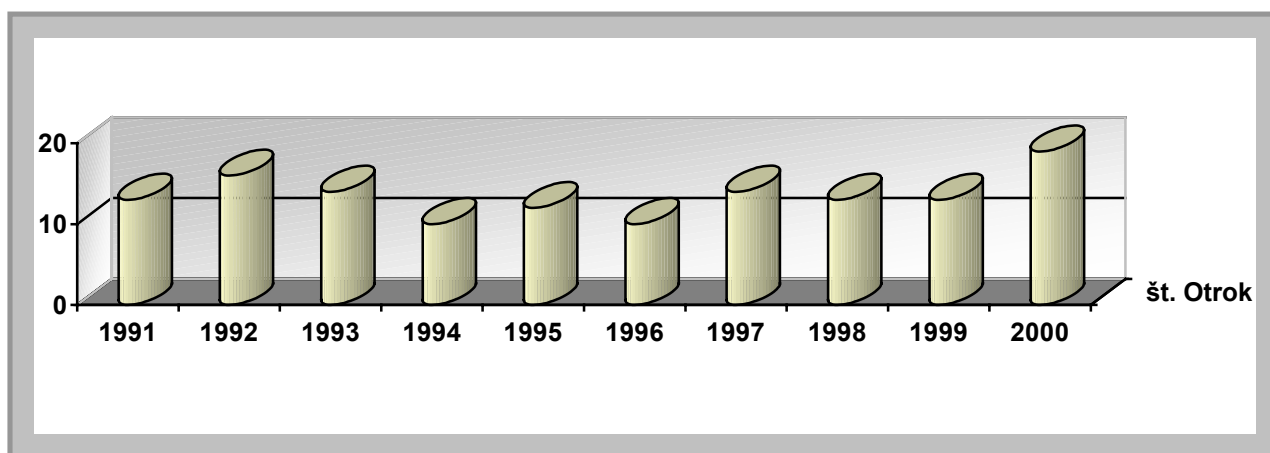
Da število oskrbovank materinskih domov iz leta v leto narašča, gre vsekakor pripisati tudi večji informiranosti žensk o namenu in delovanju materinskih domov. Zasluge za to imajo predvsem Društvo SOS, Društvo za nenasilno komunikacijo ter ne nazadnje Vlada Republike Slovenije – Urad za enake možnosti, ki so začeli javnost obširneje informirati o problemu prisotnosti nasilja v družinah in o možnih rešitvah. Leta 2001, in sicer od 25. 11. – 10. 12., je v Sloveniji potekala 16-dnevna akcija proti nasilju nad ženskami, katere glavna naloga je bila opozoriti širšo javnost na prisotnost vse večjega fizičnega, spolnega in emocionalnega nasilja nad ženskami. "Ženska, ki se je zaletela v vrata", je bil še eden izmed odmevnih projektov, ki so opozarjali na dejstvo, da je nasilje v družinah vedno bolj in bolj prisotno. Ta projekt je potekal s pomočjo Radia Student in je v Sloveniji doživel velik odmev. Problem, ki pa je še vedno prisoten, ni v tem, ali je javnost dovolj dobro informirana ali ne, temveč v tem, da je nasilje v družini, katerih žrtve so večinoma šibkejši člani družine, torej ženske in otroci, eno izmed področij, ki ga je najtežje spremljati in je kljub zakonsko določenim sankcijam le malokrat sankcionirano, saj ga žrtve ponavadi ne prijavijo. Zaznavanje, sankcioniranje in preprečevanje tovrstnega nasilja je precej ovirano, saj se privatni sferi pripisuje "nedotakljivost". Prav zato je Urad za žensko politiko februarja leta 1993 organiziral "okroglo mizo o nasilju nad ženskami", na kateri so sodelovali strokovnjaki z vseh področij, ki se srečujejo s tem problemom. Glavni namen te okrogle mize je bil, da se o problemu prisotnosti nasilja v družini seznanijo širša javnost, obenem pa se zaključke okrogle

mize s konkretnimi predlogi za izboljšanje položaja žrtev posreduje Vladi Republike Slovenije in pristojnim ministrstvom. Podprtost nevladnih organizacij s strani Vlade Republike Slovenije, večja angažiranost medijev, da opozarjajo javnost na prisotnost nasilja v družinah, izkušnje zdaj že bivših oskrbovank doma, vse to, predvsem pa letos sprejeti zakon o večjih pooblastilih policije pri intervencijah v družinah, kjer je nasilje prisotno, so razlogi, da se vedno več žensk opogumi in si poišče pomoč. Tako število oskrbovank materinskih domov iz leta v leto narašča.

## 2. GRAF : Število otrok v posameznem letu

---

(Za obdobje med leti 1991 in 2000. Materinski domovi Zavoda Pelikan-Karitas – Višnja gora, Škofljica ; Vir : Gržan : Da, ob 10 obletnici....)



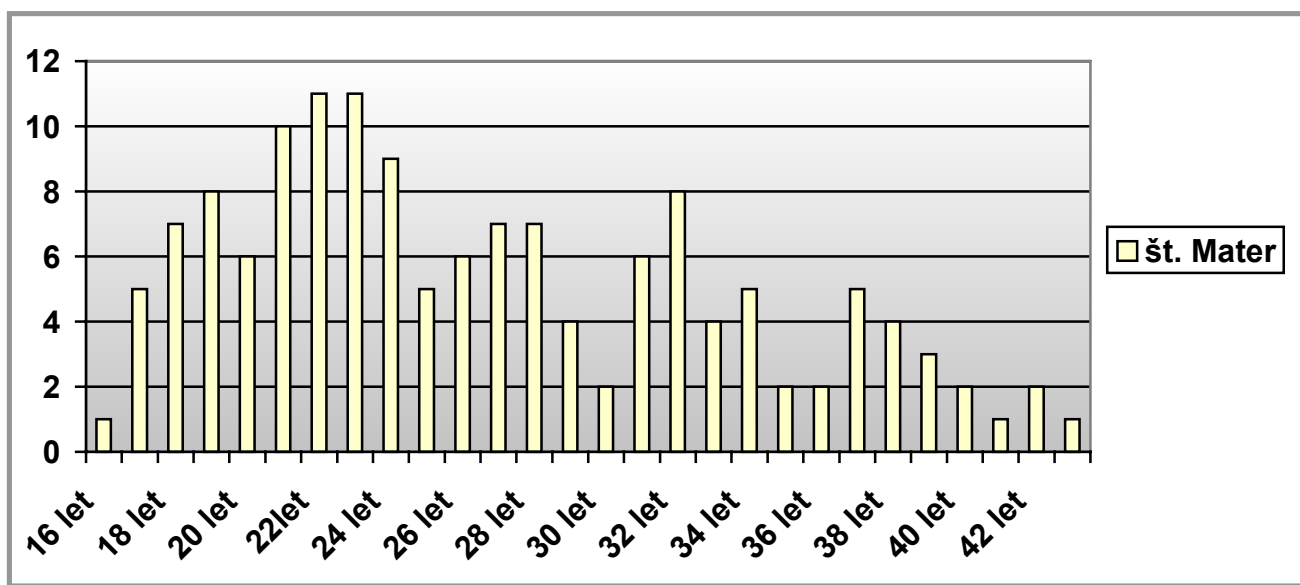
Materinski domovi so namenjeni tako materam kot njihovim otrokom. Že sama zgradba (bivalni prostori) pa tudi program, ki ga vodijo domovi, so zasnovani tako, da otrokom nudijo čim boljše bivanje, in da je odhod iz domačega doma ter okolja, ki so ga bili do sedaj vajeni, čim manj boleč in občuten. Bistvenega pomena je namreč to, da otrok občuti čim manj težav, s katerimi se sooča njegova mati.

V samih začetkih delovanja mat. domov so bile nastanjene predvsem matere, ki so že imele otroke, kasneje pa so dobile prednost pri sprejemu v dom predvsem nosečnice, ki so v večini primerov mladoletne, ter porodnice, zato je z leti opazen upad števila otrok glede na število mater.

### 3. GRAF : Starost mater

---

(Podatki veljajo za Materinske domove Zavoda Pelikan Karitas – Višnja gora, Škofljica ; vir :Gržan : Da, ob 10 obletnici...)



Iz grafa je razvidno, da je največ oskrbovank materinskih domov starih od 16 do 26 let. V tem času večina mladostnikov doživi svoje prve spolne izkušnje, ki pa se zaradi neizkušenosti in neinformiranosti velikokrat končajo z nenačrtovano nosečnostjo. Mladostniku so odnosi zelo pomembna tema. Prek njih pojmuje sebe in svet. Z njimi regulira svoje samospoštovanje in v njih išče potrditve svoje vrednosti in odrešitev

pred tesnobo. Rahljanje infantilnih navezav mu odpira poti za njegovi stopnji razvoja primernejše odnose izven družine.

Tako fantje kot dekleta se v adolescenci iščejo. Skozi spolnost si fantje skušajo pričarati iluzijo moči in obvladanja, dekleta pa iluzijo sprejetosti, ljubljenosti, vrednosti vsaj bežne bližine. Prav to so vzroki, da veliko adolescentov povezuje spolno vedenje z odraslostjo in samostojnostjo. Zato je mogoče, da se mladostnik, ki se na polju osamosvajanja ne znajde in se ne uspeva potrjevati z zreliimi oblikami vedenja, promiskuitetno podaja v prezgodnje spolne odnose z vrstniki in tudi precej starejšimi od sebe. Takšno vedenje se odraža tudi kasneje, kajti razne raziskave študij spolnega vedenja kažejo na to, da se zelo zgodnje spolne izkušnje še kasneje v življenju nadaljujejo v pogosto menjavanje partnerjev, disfunkcionalne partnerske odnose, nezaželene nosečnosti, motene družinske razmere. (povzeto iz predavanj Spolnost in adolescenca prof.dr. Martine Tomori)

Mladostniki, ki poizkušajo z zgodnjo spolno dejavnostjo manifestirati stališča, ki jih imajo za liberalna, v resnici pa jih intimno v sebi sploh ne sprejemajo, pogosto ob svojem vedenju doživljajo stisko kot sram, občutja krivde, nizko samospoštovanje in depresivnost.

Tako kot mnoge druge dimenzije osebnosti je tudi razvoj spolnosti pri mladostniku odvisen od vsega, kar se je dogajalo že mnogo pred začetkom adolescence – od prvih emocionalnih navezav in ranih izkušenj iz pomembnih primarnih odnosov, od zgodnjih čutnih zaznav, povezanih z lastnim telesom in dotikih drugega, do kognitivnih spoznanj, učenja in postopnega razumevanja tem, ki se združujejo v celostno pojmovanje spolnosti. Poleg zgoraj omenjenega pa na mladostnikov pogled na spolnost, vplivajo tudi druge stvari.

Kako bo mladostnik gledal na spolnost, jo sprejemal ... , je v veliki meri odvisno od odraslih, vendar razne študije kažejo na to, da so ustrezne pomoči odraslih pri tem delu svojega razvoja deležni le redki mladostniki. Namesto varnih usmeritev, podpore smiselni samostojni iskanj, empatične opore ob razočaranjih in stiskah, spodbujanje zdrave odgovornosti in potrditev pomena spolnosti v celotnem odnosu do sebe in pomembnega drugega, je večina mladih od odraslih neredko deležna predvsem svaril, z realnostjo nepovezanih poučevanj, neosebni predavanj ali zgroženih moralnih obsodb. (povzeto iz predavanj Spolnost in adolescenca prof.dr. Martine Tomori)



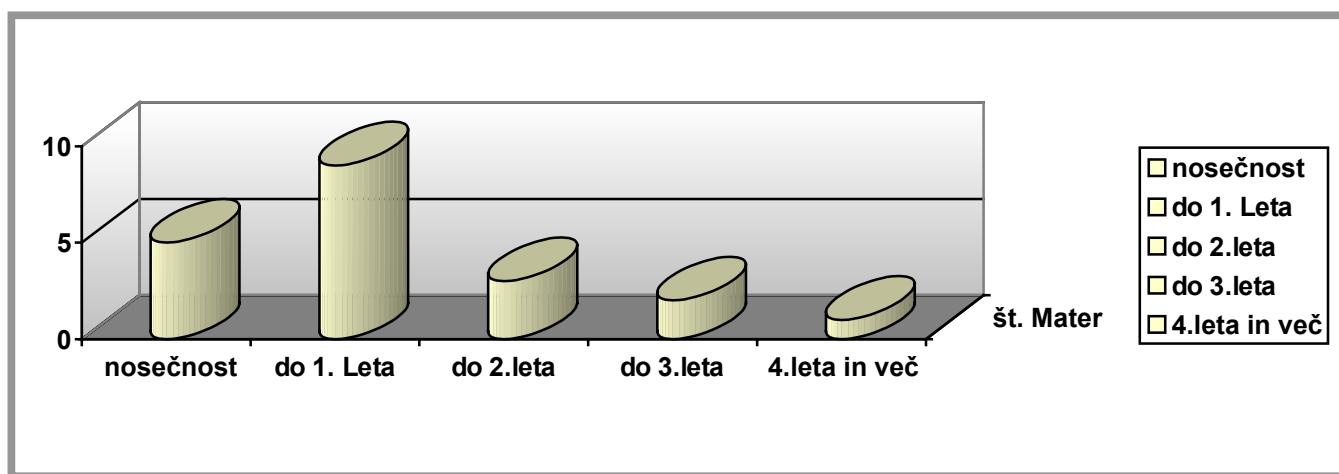
Ali mladostniki iščejo sami sebe, ali so o posledicah prezgodnjega podajanja v aktivno spolno življenje premalo informirani, ne moremo zagotovo trditi, obstaja pa dejstvo, da je vedno več mladih spolno aktivnih že pri 16 letih.

Ločitev, izguba dela, nespoštovanje in partnerjevo trpinčenje pa so največkrat vzroki, da si ženske, matere v svojih poznih tridesetih letih poiščejo pomoč v materinskem domu.

#### 4. GRAF : Starost otrok

---

(Materinski domovi Zavoda Pelikan-Karitas – Višnja gora, Škofljica ; vir : Gržan : Da, ob 10 obletnici...)



Pri sprejemu v materinski dom imajo prednost pred drugimi nosečnice in porodnice, kar lahko vidimo tudi iz grafa, saj je daleč največ otrok, ki se nahajajo v domu starih manj kot leto dni. Kot je bilo lahko razvidno že iz predhodnega grafa, se v mat. dom

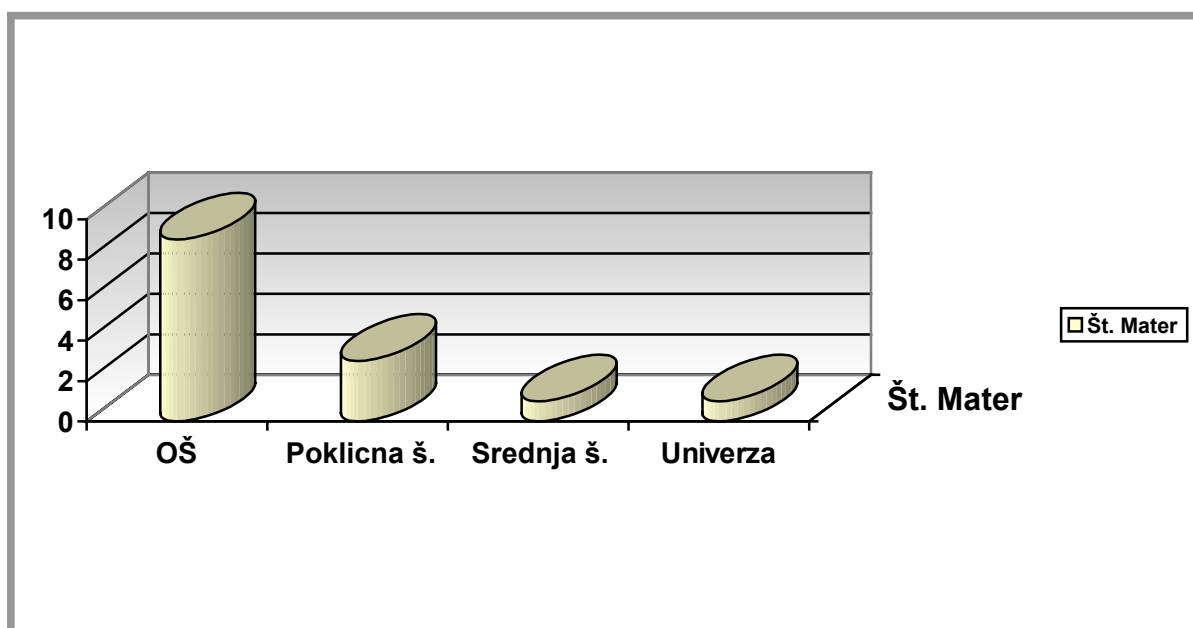
zateče največ mladih deklet, ki so neizkušene in še povsem nesposobne skrbeti za lastnega otroka, prav zato je v domu največ še nerojenih ali komaj rojenih otrok.

Sorazmerno s starostjo mater se v domovih nahaja tudi nekaj starejših otrok, največ tja do štirih let.

### 5. GRAF : Izobrazba mater

---

(Materinski domovi Zavoda Pelikan-Karitas – Višnja gora, Škofljica ; vir : Gržan : Da, ob 10 obletnici...)



Izobrazba oskrbovank mat. domov je v tem primeru predvsem povezana z njihovo starostjo. Glede na to, da je večina od njih starih med 17 in 24 let, z neurejenimi družinskimi razmerami ter s prvim otrokom na poti, je povsem jasno, da imajo končano največ osnovno šolo, nekatere izmed njih poklicno. Kljub vsemu pa starost

ni edini razlog za tako nizko stopnjo izobraženosti oskrbovank doma. Šolanje je potrebno tudi financirati, vira dohodka pa večina oskrbovank nima. Tiste, ki se v materinski dom zatečejo v svojih tridesetih, so v veliki večini primerov tudi boljše izobražene, zato najdemo v domu tudi univerzitetno izobražene ženske. <sup>(1)</sup>

### 3.2.2 ZAKAJ VIDIJO TRPINČENE MATERE, NOSEČNICE....MATERINSKI DOM KOT SVOJO EDINO REŠITEV?

V sodobnih družbah obstajajo tri temeljne sfere, iz katerih posamezniki pridobivamo vire za zadovoljitev potreb. Kakšne relacije posameznik vzpostavi do teh sfer, je odvisno od stopnje njegove socialne varnosti. Če si hoče zagotoviti blaginjo na trgu, potrebuje denar.

Država zagotavlja socialno varnost in blaginjo s pomočjo alokacije. V civilni družbi pa si posamezniki zagotavljamo dobrine in storitve na principu solidarnosti. Kdo, kateri akter zagotavlja katere in koliko storitev za državljane, določi država s svojim nacionalnim programom. To je dokument, s katerim država določi, kaj je tisto kar ponuja vsem pod enakimi pogoji. Izvaja pa se preko javnih zavodov. ( iz predavanj Sociologije socialne politike, dr. Zinke Kolarič) Proces globalizacije je za seboj pustil tako pozitivne kot negativne posledice. Ena izmed posledic globalizacije, ki je zmanjšala vlogo družine kot stebra moči in vira za preživetje, obenem pa dala ženski možnost za samostojno življenje izpod okrilja svojega partnerja, je vsekakor proces defamilizacije. Defamilizacija označuje politike, ki skušajo zmanjšati posameznikovo odvisnost od družine. Ženski pa zagotovijo samostojnost izključno preko plačanega dela. (Esping-Andersen, 2000: 45)

Proces globalizacije je ženski omogočil vstop na trg delovne sile, s čimer si je pridobila finančno neodvisnost, ki je bistvenega pomena pri odločitvi za osamosvojitve in neodvisnot od partnerja.

(1) Podatki se nanašajo za obdobje od leta 1991 do leta 2000, a se v tem dvoletnem obdobju od leta 2000 do 2002 niso kaj dosti spremenili, predvsem če gledamo starost mater in otrok ter njihovo izobrazbo. Spreminja pa se iz meseca v mesec število pomoči iščočih mater z otroki, tako da domovi le s težavo delujejo, kajti prostih postelj kronično primanjkuje.

Čeprav podatki kažejo, da polna zaposlenost obeh partnerjev ne vpliva na nizko rodnost, npr. defamilizirani režimi blaginje v Skandinaviji jamčijo stopnjo rodnosti, ki je med višjimi v Evropi (2.1 promila), pa vsekakor vpliva na kakovost odnosov v družinskem krogu. Finančna neodvisnost ženske je zelo pomembna pri osamosvajanju oziroma ločitvi od partnerja, vendar to še ne pomeni, da so vsi problemi rešeni, saj je iz statističnih podatkov znano, da ženske za enako delo manj zaslužijo kot moški in s tem posledično težje preživljajo sebe in otroke. In prav tu nastopi težava. Ko se ženska enkrat odloči, da bo naredila konec nasilju, ki ga doživlja v svoji družini, se ne odloči samo, da bo odšla od doma, ampak da bo nase prevzela tudi vse finančno breme vzdrževanja otroka, ki ga je do sedaj delila skupaj s partnerjem. Prav pri tem pa se velikokrat zalomi. Rešitev ponujajo neprofitne organizacije, katerih glavni smisel je delovanje v splošnem družbenem interesu, delovanje v splošno koristne namene. Materinski domovi pri tem niso nikakršna izjema. V času, ko ženske, ki so žrtve nasilja, najbolj potrebujejo pomoč, ko odpovesta tako trg delovne sile kot država s svojim socialnim aparatom, jo tam dobijo.

Socialna stiska ni nujno razlog za nasilje, vendar pa sem iz razgovora z oskrbovankami materinskih domov prišla do zaključka, da so nevzdržne socialne razmere in s tem povezana socialna stiska največkrat zadosten razlog za pojav nasilja v družini. Kaj torej še ostane? Ali še naprej vztrajati v družinskem nasilju ali si poiskati pomoč drugje?

Sodeč po podatkih, ki jih vodijo materinski domovi, vedno več mater z otroki, mladoletnih nosečnic ... vidi prihod v materinski dom kot svojo najboljšo in edino rešitev. Izguba otroka je zagotovo najhujša stvar, ki doleti žensko, prav zato vidi večina žensk materinski dom kot idealno rešitev, saj so namenjeni tako materam kot njihovim otrokom. Tako je ženskam omogočeno, da se v miru soočijo s svojimi težavami, ne da bi pri tem utrpele izgubo lastnega otroka.

Drugi, prav tako velik razlog je ta, da imajo moški v dom prepovedan vstop, če pa si oskrbovanke kljub vsemu želijo obisk svojega partnerja, se jim to na podlagi predhodnega dovoljenja vodje posameznega materinskega doma tudi omogoči.

Materinski domovi so zasnovani tako, da matere in njihovi otroci čim manj občutijo izgubo lastnega doma. Zgrajeni so tako, da omogočijo vsaki oskrbovanki, da ima svoj zasebni prostor (sobo) kamor se lahko umakne, ko si zaželi miru in samote.

“Namen bivanja v materinskem domu je, da ženska dozoreva v tem smislu, da so čustva, intimnost, seksualno življenje in lastno telo vrednota, ki je nekaj velikega in enkratnega.” (Gržan, 2000: 74)

Delovanje doma je v celoti usmerjeno v to, da omogoča materi, da se počuti varno, predvsem pa, da jo preko različnih krožkov in delovnih terapij nauči kvalitetnega samostojnega življenja.

Ženska se mora najprej naučiti spoštovati samo sebe, in šele, ko to naredi, lahko začne reševati probleme, ki jo obkrožajo. Tu so mišljeni predvsem problemi, ki se nanašajo na njihove partnerje in njihov medsebojni odnos.

Pomemben faktor, ki veliko prispeva k odločitvi, da se določena ženska, mati ... odloči, da si bo poiskala pomoč v materinskem domu in ga vsekakor ne gre prezreti, je prav zagotovo skupina. V njej namreč ženska vidi, da ni edina, ki se ji je to zgodilo. Ko se enkrat umesti v skupino, ne razmišlja več kot posameznica, ampak kot članica skupine, kar ji omogoča, da opazuje sebe in druge prek določenih socialnih kategorij. V tem primeru stopijo njene osebne značilnosti, simpatije, antipatije, problemi .... v ozadje, kar ji omogoča bolj objektivno in razsodno gledanje na svoje težave in tako lažje poišče njihovo rešitev.

Gre za tako imenovani referentni informacijski vpliv. Referentni informacijski vpliv je socialni vpliv skupine na posameznika, ki nastane zato, ker posameznik deli z drugimi člani skupine isto socialno identiteto in ista pravila za socialno kategorizacijo svoje skupine in drugih skupin.

Posamezniki sprejmejo skupinske značilnosti za svoje lastne, vendar v odvisnosti od socialne situacije. (Ule, 1997: 415)

Reševanje problemov v skupini je za ženske, ki so obupane, prestrašene, prepričane, da nič ne znajo in nič ne veljajo, kot so jim s svojim ravnanjem sporočali njihovi partnerji, veliko lažje, kot če bi se morale same soočiti z njimi. Občutek, da je še nekdo delil isto trpljenje, vliva upanje, da obstaja rešitev.

Pred nasiljem se lahko ženska zateče tudi v varno hišo, ki pa se v mnogočem razlikuje od materinskega doma. Ena izmed razlik je že pri samem sprejemu, saj je sprejem v varno hišo možen samo preko SOS telefona. V telefonskem svetovalnem pogovoru se s klicalko dogovori za uvodni sestanek, na katerem se s svetovalko iz varne hiše pogovori o sprejemu. Kot v materinskem domu se tudi v varni hiši ženska po namestitvi sestane z vodjo varne hiše, ki jo seznani s hišnim redom, pogodbo in

pravili bivanja. Pogodbo podpiše še isti ali naslednji dan, in sicer za tri mesece, podaljševati pa jo je mogoče največ do enega leta.

Ženska dobi svojo svetovalko, s katero se dogovorita o načrtu svetovalnega dela, terminih ter ciljih svetovalnih razgovorov. Vsake tri mesece naredi svetovalka evalvacijo svetovalnega dela, ki je tudi osnova za podaljšanje pogodbe o bivanju.

([www.drustvo-sos.si](http://www.drustvo-sos.si))

Ženska si v varni hiši sama zastavlja svoje cilje in odloča o tempu, s katerim si ustvarja novo eksistenco. Čeprav o vseh stvareh odloča sama, pa ji je pri tem v veliko pomoč tudi skupnost v kateri živi, saj ji le slednja daje možnost zelo pomembne izkušnje, to je da skupno življenje lahko poteka brez zlorab zaupanja in bližine in da je iz okolja mogoče dobiti pomoč in podporo. Pomemben del te izkušnje za ženske je tudi doživetje neodvisnosti od partnerja. Nasilje v družini povzroči psihično in čustveno škodo, ki jo je pogosto težko odpraviti. Bivanje v varni hiši naj bi jim skozi izkušnjo avtonomnosti in solidarnosti pomagalo odpraviti te posledice nasilja, hkrati pa jim povrnilo zaupanje v to, da je mogoče ustvariti varno partnersko in družinsko skupnost.

Tako materinski domovi kot varne hiše so namenjeni ženskam, ki se nahajajo v zelo težavnih okoliščinah. Zaradi sil, ki obstajajo zunaj njihove kontrole, ne zmorejo več ne prilagajanja tem okoliščinam niti njihovega spreminjanja. Zavedo se, da potrebujejo pomoč, ker niso več kos svoji življenjski situaciji.

Glavna razlika med materinskim domom in varno hišo je v tem, da je lokacija slednje popolnoma anonimna, medtem ko je lokacija materinskega doma znana. Otroci, ki pridejo v varno hišo morajo zamenjati vrtec ali šolo, moški otroci, starejši od 15 let pa ne morejo priti v varno hišo, zato se jim skupaj z materjo poišče namestitvev drugje. V materinskih domovih pa teh zahtev in omejitev ni.

Zaradi naštetih omejitev se matere z otroki raje odločajo za materinski dom, medtem ko se ženske žrtve nasilja zatekajo v varne hiše. ([www.drustvo-sos.si](http://www.drustvo-sos.si))

Nasilje nad ženskami in otroki je kršitev človekovih pravic, pravice do varnosti, do življenja brez strahu ter pravice do telesne integritete. Vsi ukrepi za preprečevanje nasilja in odpravljanje njegovih posledic morajo zato izhajati iz potreb tistih, ki so doživljali nasilje.

### 3.3 SVET OSKRBOVANK MATERINSKEGA DOMA

#### 3.3.1 "LE PRILAGODITEV NA ŽIVLJENJE V ZAVODU VODI K URESNIČITVI CILJEV"

"Življenje in delo v materinskem domu temelji: na medsebojni pomoči nosečnic in mater, na strokovni in svetovalni pomoči socialne delavke, na delovni terapiji, na zdravstveni ponudbi, na duhovni ponudbi!" (www.pelikan.karitas.si )

Tako nagrajevanje kot kaznovanje sta del življenja v materinskem domu, oba pa izvršujejo strokovni delavci materinskega doma, katerim je podeljena legitimna moč.

Legitimno moč velikokrat podeljuje položaj osebe v formalnih, hierarhičnih institucijah. (Ule, 1997: 307)

Moč kaznovanja sledi najprej v izkazovanju nenaklonjenosti strokovnih delavcev do določene oskrbovanke, ki krši pravila, potem v odtegotovanju materialnih dobrin, emocij, privilegijev in nazadnje v odvzemu pravice bivanja v materinskem domu.

Ker je večina oskrbovank v domu čustveno labilnih in si močno želijo in potrebujejo naklonjenost tako ostalih oskrbovank kot tudi strokovnih delavcev, bo že izražanje nenaklonjenosti tako enih kot drugih dovolj velika kazen, da si naslednjic ne bodo več želele kršiti pravila.

Mojca (za pravo ime in ime materinskega doma, v katerem je bila nastanjena, želi, da ostaneta anonimni) pravi o svojih izkušnjah v domu tako:

Mojca:

*Ko sem na pobudo socialne delavke iz svoje matične enote pisala prošnjo za sprejem v materinski dom, nisem bila čisto prepričana ali si to sploh želim.*

*Vse se mi je dogajalo tako hitro, da nisem imela časa, da bi v miru premislila kaj si sploh želim in še manj, pa kaj počnem.*

*Dva meseca nazaj sem bila najbolj srečno dekle na tem svetu, čeprav stara komaj petnajst let sem imela fanta, ki me je oboževal, no vsaj takrat je tako izgledalo, ter družino, s katero sem se kljub moji pubertetniški razposajenosti kar dobro razumela.*

*Potem pa se je zgodilo.*

*Že nekaj dni trajajoče jutranje slabosti so nakazovale, da je nekaj narobe z mano. Z neprijetnim občutkom sem se končno le odpravila k zdravniku, ki pa je samo še potrdil, kar sem potihoma že vedela. "Noseči ste", je rekel, jaz pa sem samo prikimala.*

*Vsa obupana, kajti nosečnost pri petnajstih ni nekaj, česar si želiš, sem šla domov v upanju, da mi bodo tako starši kot fant pri nastali situaciji v podporo. Zmota z moje strani je bila ogromna.*

*Fant, ki naj bi me imel tako zelo rad, me je ozmerjal z vlačugo in sklenil, da on pa že ni oče tega otroka, ter se tako odpovedal vsem svojim dolžnostim. Izginil je. Še bolj kot nad fantom, pa sem bila razočarana nad starši. Slednji so me brez kakršne koli možnosti za razlago, kaj šele za razumen pogovor, vrgli na cesto.*

*Tako sem v enem dnevu ostala brez fanta, družine in strehe nad glavo. Imela pa sem nekaj, kar mi danes pomeni vse. Imela sem še nerojeno nebogljeno bitje, ki ni vedelo, da so ga še preden je prišlo na svet, že vsi zapustili. Vsi, razen mene.*

*Ne vem, od kje tista moč, ki sem jo imela tistega dne, ko sem odšla k socialni delavki po pomoč. Po pravici povedano, nisem vedela kaj si od nje sploh želim.*

*Med pogovorom mi je povedala tudi o materinskem domu in resnično sem imela srečo, da so imeli ravno v tistem času še eno prosto posteljo, tako, da sem se vanj vselila že po tednu dni. Teden pred prihodom v dom pa sem preživela pri prijateljici, kateri sem za pomoč še danes izredno hvaležna.*

*Če sem prav poštena, se mi je zdel prvi vtis o materinskem domu naravnost strašljiv. Saj sem prišla v zapor, mi je rojilo po glavi. Tisoč in eno pravilo, nedovoljeni obiski, hišni red ..... Pa sem kar kmalu ugotovila, da so vse te stvari še kako nujno potrebne, da življenje v domu poteka tako, kot mora, in da od njega konec koncev tudi kaj odneseš.*

*Prvo nezaupanje med ostalimi materami je kmalu izginilo in razvili so se pristni prijateljski odnosi.*

*Z nekaterimi sem še danes redno v stikih, čeprav so minila že tri leta od kar sem zapustila dom, dom, ki mi je v najhujših trenutkih mojega življenja nudil vse, varnost, ljubezen, predvsem pa šolo, kako preživeti sam in se obenem imeti lepo.*

*V domu sem se naučila kuhati, kvačkati ter si organizirati življenje. Tam sem tudi rodila fantka, ki sem ga imenovala Matija in je pravi sonček v mojem življenju.*

*S pomočjo delovne terapevtke sem si tudi poiskala službo. Ni kdo ve kaj, se pa z njo lahko preživljam pa mojega fantka tudi.*

*Na koncu bi samo rada povedala, da mi je materinski dom omogočil novo in kvalitetno življenje. Predvsem pa sem mu iz srca hvaležna za Matijo, kajti brez pomoči delavk materinskega doma ga danes ne bi bilo tu.*



*Potrebno pa je vedeti, da če v domu ne upošteváš pravil in določenega reda, ki tam velja, potem nima pomena, da si sploh tam, ker se boš po letu dni zopet vrnil na stara brezupna pota. (Mojca, 18 let, delavka, bivša oskrbovanka materinskega doma)*

Pregovora, da so pravila narejena predvsem zato, da se jih krši, se je dosledno držala triindvajset letna Lidija.

V dom je prišla tako rekoč pod prisilo staršev, ki zanjo in za njeno dveletno hčerko Kajo enostavno niso mogli več skrbeti.

Oče je po prestani kapi ostal na pol invalid, mati pa z eno samo delavsko plačo ni zmogla več preživljati celotne družine, zato je Lidijo prosila, naj se izseli.

Kot rešitev sta obe videli materinski dom, o katerem sta brali v časopisu. A se je kar kmalu izkazalo, da Lidija še ni bila pripravljena za bivanje tam.

Kot edini otrok v družini je bila vedno navajena, da je dobila vse, kar se ji je srce pozelelo. Tudi ko je rodila otroka in jo je fant zapustil, je družina poskrbela zanjo, predvsem pa za njenega otroka, kajti Lidija se kljub materinstvu ni hotela odpovedati lagodnemu najstniškemu življenju.

Čeprav ne več tako rosno mlada najstnica, je bila prisotna na vseh zabavah v mestu.

Prav zato sta jo kup pravil in strogi hišni red zadela kot strela z jasnega.

Toleranca prvih dni s strani ostalih oskrbovank ter osebja doma je kmalu izginila.

Lidija :

*Nikakor nisem hotela razumeti, da so pravila nujno potrebna, da lahko stvari potekajo po načrtani poti.*

*Če sem prav poštena, mi pravzaprav sploh ni bilo do tega, da bi se s kom v domu razumela, kaj šele, da bi s kom navezala prijateljske stike. Pa tudi skrb za hčerko mi je bila ena izmed postranskih zadev.*

*Stalno negodovanje ter vedno ostrejša pritožba ostalih oskrbovank, je privedlo do tega, da mi je vodja doma izročila moj prvi ustni opomin.*

*Ne opomin, še manj pa roteči pogledi svoje hčerke naj se ji končno posvetim, me niso odvrnili od utekanja iz doma ter temu sledečega ponočevanja in vsega ostalega, kar sodi zraven.*

*Kmalu je sledil še drugi ustni opomin ter nato neizbežen ukaz, naj se iz doma nemudoma izselim.*

*Šele ko sem stala na pragu doma, z vsem, kar sem tisti čas premogla ob sebi, sem se zavedla, kaj sem storila, in da sem sedaj prav zares čisto sama na tem krutem svetu.*

*Ponižno sem se preselila k prijateljici ter se po tednu dni vsa skrušena napotila nazaj v materinski dom, v katerega pa se nisem mogla več vrniti. Pa ne zaradi hudobije katere izmed delavk ali vodje materinskega doma, temveč iz čisto preprostega razloga, ker ni bilo več prostora, kar priča o ogromni zasedenosti ter nujni potrebi po večjem številu teh domov, kajti v Sloveniji obstaja ogromno pomoči potrebnih žensk. Moje življenje je bilo potem, ko so me prijazno vrgli iz doma, vse prej kot idilično, a sem se s pomočjo dobre prijateljice počasi postavila na noge. Žal pa je zaradi moje pubertetniške razposajenosti in izredno egoističnega razmišljanja moja hčerka več mesecev preživela pri različnih rejniških družinah. Kasneje sem vse svoje obnašanje krepko obžalovala, kajti potrebovala sem nešteto dokazil, da sem socialni službi dokazala, da sem sama sposobna skrbeti za svojo hčerko.*

*Dolgo časa sem potrebovala, da sem sama pri sebi priznala, kako nespametno sem se takrat obnašala. Hočem reči to, da sem šele sedaj spoznala, da pravila v domu niso postavljena zato, da ti grenijo življenje, kot je bilo moje prvotno razmišljanje, ampak zato, da ti pomagajo, da postaviš svoje življenje v nove, kvalitetnejše tirnice. (Lidija, 23 let, delavka, bivša oskrbovanka materinskega doma)*

Enoletno bivanje v materinskem domu predstavlja vsaki oskrbovanki pravo preizkušnjo predvsem pa odskočnico v življenje, ki jih čaka zunaj vrat materinskega doma.

V središču pozornosti je posamezna mati, ki se ji hoče pomagati, da bi sama videla svoj problem, da bo boljše videla svojo življenjsko situacijo in materinsko vlogo. (Spletna stran Zavoda Pelikan Karitas)

Kuhanje, pečenje, razna vrtna opravila, ročna dela, rekreacija, branje, različni obiski ter delo s strokovno podkovanim osebjem materinskega doma, v katerem je določena oskrbovanka nastanjena, lahko veliko pripomorejo k samozavesti mater in k temu, da vidijo situacijo, v kateri so se znašle, v drugačni luči.

Življenje v domu je organizirano tako, da je čim bolj podobno življenju v družinski skupnosti, saj uporabnice doma opravljajo številna gospodinjska opravila, kot so kuha, peka ..., ki bi jih tudi sicer opravljale v lastnem domu, v okviru družinskih skupnosti.

V programskih shemah vseh materinskih domov v Sloveniji obstaja tako imenovan program delovne terapije, ki je namenjen kvalitetnemu preživljanju časa znotraj in kasneje tudi zunaj okvirov doma.

Predstavlja nekakšno šolo za nadaljnjo kvalitetno življenje.

Osnovne oblike delovne terapije, ki vedno poteka timsko, skupaj z delovno terapevtko, socialno delavko ter seveda oskrbovankami doma, so tri in sicer funkcionalna, rekreacijska in pred poklicna delovna terapija.

- *Funkcionalna oblika* delovne terapije vzpostavlja in stimulira psihofizično sposobnost oskrbovank.
- *Pred poklicna oblika* temelji na opazovanju delovnih navad in sposobnosti posameznic, da se potem na podlagi ugotovljenega lažje išče ustrezno obliko stalne ali začasne zaposlitve.
- *Rekreacijska oblika* delovne terapije pa je usmerjena predvsem v aktivnosti, kot so sprehodi, telovadba, izleti ..., ki oskrbovanko doma umirjajo, sproščajo, ji dvigajo samozavest, skratka ji pomagajo pri doseganju boljšega počutja.
- Delovna terapija je sestavljena iz različnih metod, katerih glavni cilj je osmisliti oskrbovankino življenje in ji dati pozitiven občutek o svojem življenju.

#### Metode so :

- > vzgojne dejavnosti, ki zajemajo vodenje, svetovanje, seznanjanje ...
- > intelektualne dejavnosti katerih glavni namen je oskrbovanke poučiti oziroma seznaniti o aktualnih dogodkih ter jim razširiti obzorja s pomočjo skupinskega branja raznih poučnih knjig.
- > razvedrilo je v prvi meri namenjeno aktivnemu in pasivnemu sproščanju
- > razne ročne spretnosti, ki zajemajo vse, od priprave obrokov do obdelave gline.

Vse zgoraj našteje dejavnosti so vaja za strpnost, potrpežljivost, sodelovanje ter funkcioniranje v skupini. Vse stvari, ki so pomembne pri resocializaciji posameznika.

Vse dnevne aktivnosti in vsa hišna opravila omogočajo oskrbovankam doma kar se da normalno in obenem tudi samostojno vsakdanje življenje.

Vstopanje v medosebne odnose, njihovo oblikovanje, preoblikovanje in prekinjanje je trajna dejavnost slehernega posameznika. Je temeljni znak človekove družbene narave. (Ule, 1997: 223) Ena izmed osnovnih človeških potreb je torej tudi potreba po druženju.

Pri nekaterih je ta potreba večja, pri drugih manjša, vedno pa je prisotna pri vsakem živem bitju. Zakaj jo ljudje tako potrebujemo, je težko zagotovo reči. Med dejavnike, ki vzbujajo potrebo po druženju, psihologi naštevajo:

- potrebo po pozitivnem ovrednotenju sebe v očeh drugih ljudi,
- potrebo po sodelovanju,
- lažje preživljanje stresnih situacij v družbi kot v osami, skupno prenašanje bolečine in nesreč,
- delitev zaupanja, solidarnosti, varnosti, sreče z drugimi.

(Ule, 1997: 224)

Druženje, potreba, da z nekom delimo srečo, žalost, stisko, veselje ... je nekaj, kar ljudje enostavno potrebujemo, je nekaj, kar karakterizira "človeški rod".

Ljudje v odnose vlagamo, s komunikacijo si izmenjujemo informacije, ki so ključnega pomena za razvoj odnosa. Pravi odnos se začne graditi šele takrat, ko začnemo drug drugemu razkrivati informacije o nas samih, o naših čustvih, občutkih, željah, ciljih ... In prav te komponente odnosa poudarjajo delovne terapevtke v materinskih odnosih, ki s svojim delom veliko pripomorejo k vzpostavljanju pristnih prijateljskih odnosov v skupini. Dober odnos z nekom veliko pripomore k reševanju težavnih življenjskih situacij. Vedoč, da se kadarkoli lahko obrneš na nekoga, ki ti bo zagotovo pomagal, ti da potrebno moč, da se soočiš s problemi, v katerih se nahajaš.

A velikokrat se ljudje ne zavedamo, da je potrebno v odnose vedno znova in znova vlagati, da lahko potem od teh odnosov tudi kaj pričakujemo.

Šele, ko se človeku zgodi kaj hudega, se zave, kako zelo bi ob sebi potreboval nekoga, na katerega bi se lahko popolnoma zanesel. Iskanje prijatelja v nesreči pa je brezupen primer. Potrnost, hudi družinski problemi, uničena samozavest ... pa postanejo stvari, s katerimi se moraš soočiti sam. Prav zato je potreba po pravem prijatelju vedno in povsod prisotna. Materinski domovi pri tem niso prav nobena izjema. Prijateljstvo v ustanovah, kot je materinski dom, temelji predvsem na čutenju

skupinske pripadnosti na osnovi podobnih življenjskih izkušenj. Posameznik z neizdelano ali popolnoma uničeno samopodobo izoblikuje svojo identiteto skozi identiteto skupine, kateri pripada.

Socialna identiteta vključuje samokategorizacijo posameznika. Posameznik sebi pripiše značilnosti, ki tipično označujejo skupino, ki ji pripada. (Ule, 1997: 427)

Za novo oskrbovanko doma je torej izredno pomembno, da se identificira s skupino, katere članice so imele podobne izkušnje kot ona. V skupini vidi, da je rešitev možna. Problem je le v tem, da ko pride nova oskrbovanka v dom, je največkrat tako prestrašena in nezaupljiva, da jo je strah navezati stik z ostalimi oskrbovankami.

Dipl. soc. del. Andreja Verovšek pravi, da se v domu sklene marsikatero prijateljstvo, predvsem med tistimi, ki imajo podobne življenjske izkušnje.

Prav zato so tu prisotne delovne terapevtke, ki lahko s pogovorom in svetovanjem korenito spremenijo začetno situacijo. Kajti prav prijateljski odnosi so po dosedanjih izkušnjah bili tisti ključni faktor, ki je največ pripomogel k izboljšanju psihofizičnega počutja samih oskrbovank.

Skoraj vsakodnevno poslušanje življenjskih zgodb ter obenem podoživljanje svoje terja ogromne napore, a hkrati krepi samospoštovanje in samozavest udeleženih poslušalk, ki vidijo, da niso same in da obstaja izhod.

Da prijateljstvo v domu ni izjema, pripoveduje Alenka, ki je še vedno oskrbovanka materinskega doma.

Alenka :

*Ko sem prvič prestopila prag doma, sem se počutila tako zelo osamljeno. Zapustili so me vsi, ki so mi kdaj koli v življenju kaj pomenili, vsi, za katere sem bila prepričana, da mi bodo v hudih trenutkih stali ob strani in mi pomagali. Pregovor pravi, da v nesreči spoznaš pravega prijatelja. Jaz sem bridko spoznala, da pravzaprav sploh nimam prijatelja.*

*In zdaj sem stala na pragu in vame je strmela skupinica bolj ali manj mladih žensk. Enih veselih, drugih malo manj, vse pa so izžarevale neko skrito povezanost in medsebojno sočutje. Sprejemno sobo je obdajal duh prijateljstva. Sama nisem vedela niti, kam naj se obrnem, kaj šele, ali naj kaj spregovorim. Po pogovoru z vodjo doma ter kasneje še z delovno terapevtko, ki sta mi razložili pravila in sam potek življenja v domu, sem odšla v sobo, se zvila v majhen klobčič in se počestno zjokala. Kmalu je k meni pristopila ena izmed mamic in mi povedala, da ve, kako se počutim, da so šle vse skozi isto fazo, in kar je bilo v tistem trenutku najlepše slišati, da bo od sedaj naprej samo še bolje.*

*Ne vem, ali je bil njen pomirjajoči glas ali besede, ki jih je izrekla, zaradi česar sem dobila občutek, da mogoče pa vse le ni tako črno kot se mi zdi.*

*Sčasoma sem v domu navezala pristne prijateljske odnose, ki so mi pomagali prebroditi marsikatero krizo, ko nisem vedela, ne kam, ne kako. (Alenka, 20 let, končuje srednjo šolo, oskrbovanka materinskega doma)*

Prijateljski odnosi so v takšni ustanovi, kot je materinski dom, izrednega pomena, ker dajejo oskrbovankam občutek, da niso same, da se je še nekomu zgodilo podobno, predvsem pa, da s skupno pomočjo ter lastno voljo lahko postavijo življenje na pravo pot. Včasih pomeni pogovor z nekom, ki te razume in te zna poslušati, več kot vse drugo.

Čeprav človek brez prijatelja težko preživi, če pa že, vsekakor ni tako srečen kot bi lahko bil, pa je za vsakogar izmed nas izredno pomembna tudi zasebnost. So stvari, ki jih imamo, jih čutimo, mislimo, ki pripadajo samo nam. Ne želimo jih deliti z nikomer, ker predstavljajo del nas. Del tega, kar smo, kar mislimo, kar čutimo.

Zasebnost pomaga človeku, da ohranja samega sebe, da čuti, misli, dela ... Skratka, da živi v skladu s svojimi idejami in načeli.

V zasebnosti človek najde tisti svoj notranji jaz, ki ga ne bo našel nikjer drugje kot le v zasebnosti, sam pri sebi.

O pomanjkanju zasebnosti kot problemu se je začelo obširneje razpravljati, ko so nanj opozorili preučevalci tako imenovanih totalnih ustanov (psihiatrične bolnišnice, zapori ...). Za slednje je namreč značilno, da vsem svojim oskrbovancem zaradi lažjega nadzora nad njimi zasebnost praktično popolnoma odvzamejo.

Ob prihodu v totalno ustanovo mora vsak posameznik tamkajšnjemu osebju izročiti vse svoje lastno imetje, vključno z obleko in čevlji.

Vse njihovo početje je skrbno nadzorovano, kakršen koli odstop od vsakdanjega ustaljenega urnika pa se zgodi le ob predhodnem dovoljenju enega izmed oskrbnikov ustanove. Če pa se zgodi brez predhodnega dovoljenja, sledi primerna kazen.

Kot sem že omenila, so materinski domovi zasnovani tako, da omogočijo vsaki oskrbovanki svojo lastno sobo, s tem pa jim omogočijo tudi zasebnost, ko si jo zaželi.

Ga. Verovšek pravi, da ima vsaka oskrbovanka materinskega doma svojo sobo, v katero se lahko umakne. Prosti čas večinoma preživljajo skupaj, ga pa ni prepovedano preživeti v zasebnosti, če le mati to želi. Važno je tudi dejstvo, da so vsi podatki, ki jih oskrbovanke dajo ob sprejemu v dom, strogo zaupni, tako da zasebnost v katerem koli materinskem domu v Sloveniji, zagotovo ni problem. Osebno imetje lahko obdržijo. Zavedati pa se moramo, da se v dom zatečejo ženske v stiski, ki ne razmišljajo, kaj vse bi lahko vzele s sabo, ko prostovoljno ali ne zapustijo svoje domove, ampak samo odidejo, tako da imajo osebnega imetja bore malo, a kar ga imajo, ostane izključno samo njim, še pravi ga. Verovšek.

Kljub vsemu pa glavni namen materinskih domov ni v poudarjanju zasebnosti, ampak dajejo celoten poudarek na skupnost in s tem na skupinsko pripadnost.

Kajti prav v skupnosti bo določena oskrbovanka spoznala, da se v takšni ali podobni hudi situaciji ne nahaja sama. Poleg tega pa ji skupnost predstavlja tudi neke vrste nadomestno družino in drugi dom.

Res je družinska skupnost mnogokrat v breme, a so izkušnje, ki jih pridobimo v njej lahko izredno dragocene.

To je izkušnja, da je potrebno v družinsko skupnost veliko vložiti, če pričakuješ, da boš od nje tudi veliko dobil, da te njeni člani sprejmejo, da doživiš občutek zaželenosti, da je to tvoj dom. (Jerebic v Gržan, 2000: 66-67)

Predstavnice katerega koli materinskega doma v Sloveniji so oskrbovanke, katerih glavni in edini cilj je, da si ustvarijo novo in boljše življenje.

Skupina je sestavljena iz ljudi, ki se doživljajo kot povezana celota v času in prostoru. Za člane skupine je značilen vsaj en skupni cilj. (Ule, 1997: 369)

V sleherni skupini vsak posameznik ustvari svojo socialno vlogo, v skladu s katero potem deluje, se odloča, skratka predstavlja samega sebe.

Socialna vloga se gradi na napetosti med tem, kar posameznik igra navzven, in tistim, kar ob tem sam misli in doživlja. (Ule, 1997: 377)

Prav zaradi skupinskega doživljanja dogodkov in obenem gradnje nove socialne vloge težko govorimo o samostojnem odločanju oskrbovank materinskega doma, kar pa še ne pomeni, da te možnosti nimajo.

Program je usmerjen tako, da vsaka uporabnica sama odloča o pomembnih korakih, ki jih bo naredila v svojem življenju.

Če želi, pa se lahko o kakršni koli odločitvi posvetuje tako s strokovno delavko kot tudi z ostalimi oskrbovankami.

Program, na katerem sloni delo v materinskem domu, v prvi meri teži k temu, da ima oskrbovanka kar se da veliko možnosti pri ustvarjanju novega življenja.

Vsak dom ima sicer zaposleno tudi strokovno osebje, kot so sociologinje, soc. pedagoginje, soc. delavke ..., ki skrbi za strokovno pomoč oskrbovankam.

Vsi so namreč enotnega mnenja, da se človek najbolje uči na lastnih napakah, in najbolje se bo znašel v življenju, če bo znal sprejemati samostojne odločitve.

Da pa oskrbovanke le ne bi nosile tolikšnega bremena samostojnega odločanja in posledic le-tega, se enkrat tedensko srečajo s strokovnimi delavkami.

Na tem srečanju analizirajo dogodke in sprejete odločitve preteklega tedna ter se obenem okvirno pripravijo na predvidena dogajanja prihajajočega tedna.

Kot lahko vidimo, imajo oskrbovanke materinskih domov možnost samostojnega odločanja, a tudi možnost pomoči pri sprejemanju posameznih odločitev.

V praksi, pravi ga. Verovšek, pa se predvsem mlajše oskrbovanke doma, raje odločajo za slednje, ker niso prepričane v zmožnost lastnega odločanja.

Nezmožnost lastnega odločanja, izguba doma, prijateljev, izrabljeno zaupanje, vse to lahko privede osebo, da se zateče k različnim opojnim substancam, saj te vsaj navidezno rešijo vse.

Če bi dejali, da sta droga in alkohol materinskim domovom neznanka, bi si neodgovorno zatiskali oči pred neljubo resnico, pravi ga. Alenka Medvešček, ena izmed strokovnih delavk materinskega doma Solkan.

Nesmiselno je trditi, da se te opojne substance še niso pojavile v domovih, saj se je v preteklosti kar velika večina zdajšnjih oskrbovank doma zatekla k tem substancam, ki so vsaj za kratek trenutek olepšale dejansko sliko njihovega življenja.

A vse to še zdaleč ne pomeni, da sta droga in alkohol v domovih dovoljena. Prav nasprotno, kakršen koli vnos ali uporaba tako enega kot drugega sta strogo prepovedana. Neupoštevanje te prepovedi pa strogo sankcionirano, kajti tu niso samo odrasli ljudje, ampak tudi majhni otroci.



Obe, tako ga. Andreja Verovšek kot ga. Alenka Medvešček pravita, da nobena izmed zgoraj navedenih opojnih substanc v domu ni dovoljena, in da oskrbovanke to tudi upoštevajo, kajti zavedajo se, da vdajanje tem substancam nikoli ne bo rešilo njihovih problemov, še manj pa jim bo pomagalo na poti k njihovem novemu načinu življenja.

Danes šestnajst letna Tina (ime je zaradi želje po anonimnosti spremenjeno), ki je pred dopolnjenimi petnajstimi leti postala oskrbovanka materinskega doma, pravi, da je bilo njeno odvajanje od heroina eno izmed najhujših obdobj v njenem življenju, in teh ni bilo malo.

A stroga pravila, ki so in še veljajo v domu, in močna želja po lepšem življenju, ki naj bi ga s pomočjo tamkajšnjih delavk zagotovila sebi in svojemu še nerojenemu otroku, sta ji dala moč in voljo, da je prebrodila huda obdobja odvajanja od heroina.

A kljub dobri volji in moči, ki jo je Tina zmogla, da se je odpovedala drogi, pa je ta žal pustila posledice na njenem takrat še nerojenem otroku, ki danes, zaradi Tininega uživanja heroina v njenem prvem trimesečju nosečnosti, trpi za rahlimi okvarami na malih možganih.

Prav zaradi takšnih in še mnogo hujših učinkov drog in alkohola, so bili vsi materinski domovi po Sloveniji enotnega mnenja, da se kakršno koli uživanje enega ali drugega, strogo prepove, neupoštevanje prepovedi pa kaznuje najprej s pisnim opominom, nadaljnje kršenje prepovedi pa z odpustitvijo iz doma.

Ne glede na to, da se je skoraj v slehernem, če ne prav v slehernem materinskem domu v Sloveniji že pojavil problem alkoholiziranosti ali drogiranosti, pa to ni vsakdanji pojav in zato lahko trdimo, da ne droga ne alkohol v materinskih domovih ne predstavljata večjega problema.

### 3.3.2 MATERINSKI DOM IN INSTITUCIONALNI OBREDI

Govoriti o institucionalnih obredih, ki naj bi bili skupni vsem materinskim domovom v Sloveniji, je težko, ker je vsak dom po svoje specifičen, pa čeprav so bili ustanovljeni na enakem principu in vsi delujejo v skladu z istim ciljem.

Ne glede na skupno poreklo in skupen cilj pa ima vsak dom pravico, da si sam ustvari svoj program, vedno pa v skladu z možnostmi, ki jih ima in se mu še ponujajo.

Nekateri dnevni obredi pa so zagotovo skupni vsem domovom, a bi jih le s težavo šteli za institucionalne, ampak bolj za vsakodnevne, a zato nič manj pomembne.

Med slednje prav gotovo sodijo dežurstva, ki so sestavljena iz sprejemanja telefonskih klicev ter beleženja vnaprej dogovorjenih in dovoljenih obiskov.

Tako imenovan vsakdanji obred je tudi priprava obrokov za vse matere in njihove otroke.

Med ne ravno vsakdanje obrede sodi tudi praznovanje različnih praznikov, tako osebnih kot državnih.

Nenapisano pravilo velja, da vse rekvizite za določen praznik naredijo matere same.

Kupovanje kakršnih koli izdelkov ali daril sicer ni strogo prepovedano, je pa nezaželeno, ker bi se s tem med materami ustvarile razlike, glede na to, da je kar nekaj, če ne velika večina oskrbovank, ki so v domu, tako rekoč na finančnem dnu.

Poleg tega pa jim da izdelovanje različnih okraskov in daril možnost za kvalitetno preživljanje prostega časa.

Poleg kvalitetnega preživljanja prostega časa pa so te ročne spretnosti izredno dobra vaja za strpnost, potrpežljivost, sodelovanje in funkcioniranje v skupini.

Da bi imel kateri koli materinski dom v Sloveniji izdelan prav poseben institucionalni obred, značilen samo za tisti dom, ni znano, imajo pa zato vsi domovi izdelane podobne vsakodnevne obrede, ki predstavljajo neke vrste šolo in dobro podlago za nadaljnje samostojno življenje, saj jih učijo temeljnih življenjskih opravil, brez katerih se ne da živeti.

### 3.3.3 STIKI Z ZUNANJIM SVETOM IN PARTNERJI

Večina oskrbovank, ki se zateče v materinski dom, največkrat beži pred zunanjim svetom, predvsem pa pred ljudmi, ki naj bi jim bili blizu, pred ljudmi, ki naj bi jim zaupale. V večini primerov bežijo pred svojimi partnerji.

Prav zato so kakršni koli obiski v katerem koli domu v Sloveniji strogo nadzorovani, največkrat pa kar prepovedani.

Materinski domovi imajo vnaprej določen urnik za obiskovalce, a se ta lahko na željo oskrbovanke tudi nekoliko spremeni in prilagodi njenim željam. Načeloma je moškimi vstop v domove prepovedan, a tudi tu lahko pride do izjem.

- V Materinskem domu Ljubljana so obiski dovoljeni, in sicer so to popoldanski obiski ob vikendih in praznikih. Obiski nikoli ne potekajo v zasebnih, ampak vedno v skupnih prostorih, vedno pa pod pogojem, da obiskovalci vzdržujejo red in čistočo.
- V Materinskem domu Škofljica (Zavod Pelikan – Karitas) pa so obiski na splošno sicer dovoljeni, prepovedani pa so obiski moških. Ti lahko obišejo materinski dom le ob predhodnem dogovoru med oskrbovanko in vodjo mat. doma, ki potem takšen obisk dovoli.
- V Materinskem domu Straža so dovoljeni obiski sorodnikov in znancev po predhodni najavi, možni pa so tudi obiski očetov otrok, vendar le v primerih, ko s tem soglašata tudi otrokova mati.
- V Materinskem domu Postojna so obiski dovoljeni, a le v skupnem prostoru in nikoli v nočnem času.
- Za Materinski dom Višnja Gora veljajo enaki pogoji kot za Mat. dom Škofljica, torej obiski so na splošno dovoljeni, prepovedani pa so obiski moških.
- Za Materinski dom Solkan velja, da so obiski dovoljeni po predhodnem dogovoru z vodjo doma. Vedno pa, kot tudi drugje, potekajo v skupnih prostorih.

Kot lahko vidimo, so obiski v domovih sicer dovoljeni, a skoraj nikoli ne potekajo brez predhodne najave in v zasebnih prostorih.

Obiski moških pa so prej izjema kot pravilo, čeprav v nekaterih domovih niso izrecno prepovedani.

Zgodi pa se, da so prav moški tisti, ki se v teh domovih pojavijo nenapovedano in nastopajo nasilno.

Velikokrat je bila v takšnih primerih poklicana tudi že policija, ki pa se v takšne dogodke raje ne vtika, rekoč, da v domačih sporih pač ne morejo oziroma celo ne smejo posredovati.

Ko so se materinski domovi v svojih začetkih ukvarjali s tem, kakšno politiko bodo gojili, so prišli seveda tudi do ene izmed perečih tem, in sicer, kaj naj naredijo s partnerji oskrbovank.

Dejstvo je namreč, da so ali so bili pomemben del življenj oskrbovank, obenem pa v večini primerov prav v njih tiči bistvo vseh problemov in razlog, zakaj so se odločile za prihod in bivanje v materinskem domu.

A na splošno določiti, kakšno vlogo naj igrajo partnerji v času oskrbovankinega bivanja v materinskem domu, je izredno težko, kajti vsaka mati, vsaka ženska ima svojo zgodbo in svojstven odnos s svojim partnerjem.

Prav zato velja nenapisano pravilo, da kljub splošni prepovedi obiskov moških, se jih na izrecno željo oskrbovanke same dovoli, a vedno le v skupnih prostorih. To pa zato, da se prepreči kakršna koli oblika grožnje ali celo nasilja.

Čeprav se morda na prvi videz zdijo ti ukrepi smešni, če ne celo nesmiselni, saj imamo vendarle opravka z odgovornimi odraslimi osebami, pa moramo vedeti, da statistika že vrsto let kaže, da so prav partnerji tisti, pred katerimi ženske in matere bežijo.

Statistike so grozljive. V Sloveniji, ki naj bi veljala za eno varnejših držav, sodeč po statistiki, je vsaka sedma ženska že doživela hudo obliko nasilja, bodisi s strani družine bodisi s strani partnerja. Pri tem moramo še upoštevati, da so te številke bistveno manjše od realnih, kajti veliko primerov ostane neprijavljenih.

Zgodbo o ljubosumju, ki sta mu sledila fizično obračunavanje ter grožnje o odvzemu otroka, mi je zaupala triindvajsetletna Marjeta (ime je izmišljeno), ki ga je letos poleti po letu dni bivanja v materinskem domu, polna upanja tudi zapustila.

Marjeta :

*Ravno sem končala poklicno natakarsko šolo, ko me je moj fant zaprosil za roko. Glede na to, da sva bila skupaj že pet let, pa tudi dejstvo, da sem bila tisti čas ravno na začetku nosečnosti, sem se brez kakšnega večjega premisleka odločila, da se bom z njim poročila. Prvi meseci so potekali prav idilično, bila sva v veselem pričakovanju najinega prvega potomca in vse se je odvijalo samo okrog tega.*

*Tudi po rojstvu otroka sva se še vedno dobro razumela. Prvi prepiri so se začeli, ko sem sklenila, da se bom zaradi pomanjkanja denarja tudi sama zaposlila.*

*Delo sem dobila v vaški gostilni. Delo ni bilo kdo ve kaj, a je bilo delo, in ogovarjanje moških gostov je bilo le del dela. A tega moj mož ni in ni hotel razumeti.*

*Vsakodnevno zatiranje, da sem mu zvesta in, da mi tisto ogovarjanje prav nič ne pomeni, sta naletela na gluha ušesa. In ni minilo dosti časa, ko so ljubosumnim izpadom sledili prvi udarci, tem brce in tako naprej. Do dneva, ko je tako fizično obračunal z mano, da mi je zlomil roko. Obisk in zaupen pogovor s svojo zdravnico sta mi dala moč, da sem se odločila, da ga zapustim. Ker pa sem vedela, da me ne bo tako lahko pustil oditi in da mi bo skušal odvzeti hčerko, sva se skupaj z mojo osebno zdravnico odločili, da napiševa prošnjo za sprejem v materinski dom, kamor sem bila sprejeta nekaj dni kasneje.*

*Ko sem že bila enkrat na varnem, sem s pomočjo strokovnega osebja materinskega doma vložila prošnjo za razvezo in polno skrbništvo za hčerko. Obe prošnji mi je sodišče po sodni razpravi, ki takšnim vlogam sledi, tudi pozitivno ugodilo.*

*Po petih letih fizičnega in psihičnega mučenja, sem lahko končno spet v miru zaživela.*

*V materinskem domu sem zopet našla tisto izgubljeno samozavest in moč, da nekaj ustvarim zase in za svojo hčerko.*

*Kljub vsemu temu pa je strah podzavestno v meni še ostal, kajti ko sem letos poleti za vedno zapuščala dom, sem se preselila k sestri na čisto drug konec Slovenije, kjer v normalnem, vsakdanjem svetu živim mirno in sproščeno življenje. (Marjeta , 23 let, po poklicu natakarica, bivša oskrbovanka materinskega doma)*

Ljubosumje, fizično in verbalno nasilje so tudi v slovenskih družinah pogost pojav. A največkrat ostanejo samo znotraj družine. Le redki se odločijo, da tega ne bodo več skrivali in pridejo z besedo na dan. Zgodb, kot je Marjetina, je nešteto, le malo pa je oseb, kot je Marjeta, ki je zbrala pogum in naredila ljubosumju, grožnjam in udarcem konec.

Ko se ženska, mati odloči, da bo naredila konec takšnemu življenju, pretrga popolnoma stike s svojim partnerjem. Zato se večina mater, ki pridejo v materinski dom, zavestno odpove obiskom svojih nekdanjih partnerjev.

Tiste, ki pa stike s partnerjem še naprej ohranjajo, to v veliki meri počnejo zaradi svojih otrok.

In prav na slednje igrajo bivši partnerji.

Moški dobro vedo, da so otroci sedaj edini smisel in vsebina v življenju njihovih žena. (Jerebic v Gržan, 2000 : 44)

In to dejstvo še kako dobro uporabljajo sebi v prid. Če ne uspejo na lep način, v smislu praznih obljub in lažnega spremenjenega načina vedenja, pa to storijo zgrda. Pri temu sta otrok in njegove želje popolnoma obrobne pomena. Bistvenega pomena je, kar se da močno se maščevati svoji bivši partnerki in jo tako uničiti, da bo kot edino rešitev videla vrnitev k njemu. In na žalost se prav to mnogokrat tudi res zgodi.

Če pa se zgodi, da kakšna oskrbovanka v času svojega bivanja v domu spozna moškega, ki bi lahko bil njen novi bodoči partner, lahko z njim vzdržuje stike le v času obiskov, v skupnem prostoru in ob predhodnem dovoljenju vodje doma.

Ga. Verovšek pravi, da se to v praksi le redko zgodi.

Partnerji, tako bivši kot bodoči, v življenju oskrbovank med njihovim enoletnim bivanjem v domu ne igrajo pomembne vloge. Lahko bi celo rekli, da nimajo vloge, kajti edina stvar, ki je v tistem času resnično pomembna, je oskrbovanka sama, predvsem pa njena sreča in uspeh pri iskanju prave poti k novemu življenju.

### 3.3.4 KRAJANI IN NJIHOV ODNOS DO MATERINSKEGA DOMA

Že stoletja nazaj so se v različnih krajih pojavljale takšne in podobne ustanove, ki so nudile pomoč ženskam in njihovim otrokom, seveda ne pod takšnim imenom in delovanjem, kot jih poznamo danes.

Že od začetka 19. stol. so po svetu obstajale tako imenovane dobrodelne hiše za matere in otroke, ki so revnim in pomoči potrebnim ženskam in otrokom omogočale osnovno zaščito.

Tudi v Sloveniji sta se med drugo svetovno vojno odprla dva takšna domova, ki pa so ju sredi sedemdesetih let 20. stoletja zaprli.

Čeprav je bil pobudnik za ustanovitev materinskega doma, kot ga poznamo danes, g. Jerebic, pa so za obstoj, uspeh in širitev domov po celi Sloveniji zaslužni predvsem dobri ljudje.

Kajti prav krajani so podprli zamisel in jo s svojimi najboljšimi močmi pomagali uresničiti. Vsak prispevek, vsaka najmanjša pomoč je bila v začetku, ko je bil prvi materinski dom še v povojih, zelo dragocena.

Ker je bila to zamisel Karitasovega prostovoljca in takrat ni sodila med vladne načrte, torej tudi ni bila denarno podprta od vlade, so bili prav krajani tisti, ki so s svojimi prispevki omogočili, da je zamisel o materinskem domu tudi v resnici zaživela.

Moški so k nastanku največ pripomogli s svojim fizičnim delom, saj je bila stavba, v kateri je nastal prvi dom, v precej brezupnem stanju in je bila potrebna mnogih popravil. Ko pa je bila stavba nared za bivanje, pa so svoj delež prispevale še ženske.

S kuho, darovanjem oblek ..., skratka s kakršno koli, v tistem času, izredno potrebno pomočjo.

Ljudje na materinske domove gledajo s povsem drugega vidika, kot gledajo na kakšne druge ustanove, ki so sicer tudi namenjene pomoči ljudem v stiski (npr. dom za odvisnike ...), a so kljub vsemu med ljudmi negativno sprejete, čeprav se vsi zavedamo, da brez njih ne gre.

Saj ne gre za to, da jih prav kategorično zavračajo, to ne. Ljudje se z njimi strinjajo, jih celo podpirajo, a le, če se nahajajo izven njihovega kraja bivanja.

Pri materinskih domovih je drugače, domačini jih sprejemajo, podpirajo in včasih tudi kaj prispevajo.

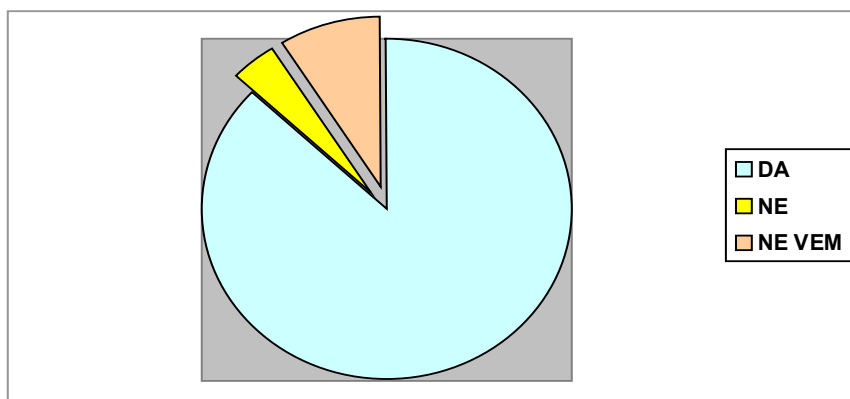
Sodeč po pogovoru s kar zajetnim številom krajanov, sem dobila občutek, da se predvsem ženske, kar je nekako razumljivo, zlahka poistovetijo z oskrbovankami doma in prav zato čutijo neke vrste dolžnost, da te domove po svojih najboljših močeh podpirajo.

Poleg tega pa so tu seveda tudi majhni otroci, ki pri ljudeh zbuja sočutje in dolžnost, da se jim skuša omogočiti normalno življenje.

Kakor koli gledano, ali so ljudje odprti do materinskih domov zaradi občutka dolžnosti ali zgolj iz sočutja, obstaja dejstvo, da so ti domovi med samimi krajanji zelo dobro sprejeti.

Čeprav sta sočutje in odprtost krajanov za materinske domove dobrodošla, pa je za njihov obstoj in normalno delovanje potrebno še mnogo več.

Da so materinski domovi med krajanji dobro sprejeti, kažejo tudi podatki, ki sem jih pridobila s pomočjo telefonske ankete, v kateri sem naključno izbranih 100 ljudi iz različnih krajev po Sloveniji vprašala, ali bi hoteli imeti v svojem kraju materinski dom. Kar 87 od vseh vprašanih ljudi je odgovorilo pritrdilno, le 4 so odgovorili negativno, 9 izmed anketiranih pa je odgovorilo "ne vem".



- Vprašanje: Ali bi imeli v vašem kraju materinski dom?
- Odgovori:
  - DA – 87 anketiranih ali 87 %
  - NE – 4 anketiranih ali 4 %
  - NE VEM – 9 anketiranih ali 9 %



Večina anketiranih je kot glavni razlog, zakaj ne bi imeli nič proti, če bi bil v njihovem kraju materinski dom, navedlo dejstvo, da so ti domovi namenjeni tudi otrokom, ki se jim na takšen način olajša trpljenje, ki bi ga bili sicer deležni.

Med glavni razlog, zakaj si v svojem kraju ne bi želeli materinskega doma, pa je bilo navedeno, da kakršna koli tovrstna ustanova daje kraju negativen pečat.

Pod odgovorom "ne vem" pa je bila kot že v prejšnjih anketah navedena premajhna informiranost o delovanju teh domov.

### 3.3.5 DOLŽINA BIVANJA V MATERINSKEM DOMU

Dolžina bivanja je v vseh materinskih domovih po Sloveniji strogo določena. Omenjena je tudi v posebni pogodbi, ki jo oskrbovanka podpiše takoj po sprejemu v določen materinski dom.

Dipl. soc. del. Verovšek pravi, da oskrbovanke ostanejo v domu toliko časa, dokler si ne najdejo boljše rešitve zase in za otroka.

Pretekle izkušnje so pokazale, da se oskrbovanke v enem letu lahko osamosvojijo. Zato so tudi domovi določili, da lahko matere v domu ostanejo približno leto dni. Menijo namreč, da imajo v tem času dovolj možnosti, da poiščejo svoj notranji mir in si ustvarijo možnosti za novo samostojnejše življenje, poleg tega pa glede na majhno število prostih sob s svojim odhodom dajo možnost tudi ostalim pomoči potrebnim ženskam.

Praviloma lahko torej oskrbovanka ostane v domu največ leto dni, ima pa vsak dom glede bivanja in podaljšanja le-tega svoja pravila.

- Oskrbovanke Materinskega doma Ljubljana lahko v domu bivajo maksimalno leto in pol.
- V Materinskem domu Škofljica bivajo predvidoma do enega leta, imajo pa možnost podaljšanja bivanja. A v tem primeru se morajo preseliti v mat. dom v enoti Višnja gora.

- Oskrbovanke Materinskega doma Straža imajo možnost bivanja eno leto. V določenih primerih se jim bivanje podaljša predvidoma še za pol leta.
- V Postojnskem materinskem domu imajo oskrbovanke možnost bivanja do enega leta ali do prvega leta otrokove starosti.
- Kot v zgoraj omenjenih materinskih domovih imajo tudi oskrbovanke Materinskega doma Solkan možnost bivanja v domu le leto dni.

Zaradi prostorskega pomanjkanja in vedno večjega števila pomoči potrebnih mater, se jim bivanje podaljša le ob posebni utemeljitvi, a vsakič za maksimalno pol leta. Po preteklih šestih mesecih mora mati zopet vložiti prošnjo za podaljšanje.

Čeprav se morda zdi, da materinskih domov v Sloveniji le ni tako malo, pa je v resnici njihovo število glede na število žensk, ki potrebujejo pomoč, zelo majhno.

Vsak dom ima namreč na razpolago le nekaj postelj, v njem pa je prostora le za majhno število mater in njihovih otrok (maksimalno 10 mater).

Prav zaradi majhnega števila bivalnih kapacitet je dolžina bivanja v domu določena in omejena.

Poleg tega po so tudi pretekle izkušnje pokazale, da je leto dni ravno dovolj, da se oskrbovanke psihično in fizično osamosvoji.

Dejstvo, da ima na razpolago samo leto dni, jo tudi prisili in obenem motivira, da se ne smili več sama sebi in pomiluje svojo življenjsko situacijo, ampak se takoj angažira in skuša najti čim boljše rešitve za nastale probleme.

Ne glede na določeno dolžino bivanja v domu pa se tega vodstva domov mnogokrat ne držijo tako striktno, kajti zavedajo se, da se samohranilka ne more osamosvojiti, preden ne reši pozitivno svojega finančnega in stanovanjskega vprašanja.

Brez razrešenih teh dveh eksistenčnih vprašanj, pa čeprav minimalno razrešenih, nobena ženska ne zapusti doma.

Zato najdemo v domovih tudi ženske, ki so tam že krepko več kot leto dni.

Čas bivanja v domu je zato različno dolg : pri nekaterih več kot leto dni, pri drugih le kakšen mesec. (Jerebic v Gržan, 2000: 73)

Nekatere oskrbovanke prehitro rinejo v samostojno življenje, druge pa življenje v domu zavlačujejo toliko časa, kolikor le morejo.

Ne glede na to, ali si oskrbovanka želi biti malo ali dolgo časa v domu, to ni problem, kajti bistvenega pomena je pomoč materi, pa če se jo nudi mesec ali pa leto dni.

### 3.3.6 STROKOVNI DELAVCI IN NJIHOV POMEN

Strokovne delavke so poleg samih oskrbovank nesporno središče materinskega doma. Po eni strani pojasnjujejo pravna vprašanja, pomagajo pri vpisu otroka v vrtec, pri zdravstvenem pregledu, pri urejanju denarnih dodatkov, preživnine in očetovstva ..., po drugi strani pa so stalno pripravljene prisluhniti problemom mater.

Strokovne delavke se morajo truditi, da je v domu družinsko vzdušje med materami in da gradijo osebne in prisrčne odnose med njimi. (Jerebic v Gržan, 2000: 33)

V samih začetkih materinskih domov so v njih sodelovali vsi tisti, ki so imeli željo pomagati .

A kmalu se je pokazalo, da je za delo s takšnimi ženskami potrebna strokovna usposobljenost, kajti delo strokovnih delavk je vse prej kot lahko in poleg ogromnega napora in v delo vloženega truda zahteva tudi posebno strokovno znanje.

Tako bomo v skoraj vsakem domu našli tako socialno delavko kot psihologinjo ali psihologa. Ponekod pa poleg njiju še delovno terapevtko in medicinsko sestro ali babico. Če pa slednjih dom nima oziroma niso v njem stalno zaposlene, pa z njimi vsekakor občasno sodeluje, saj sta izredno pomembni pri učenju mladih oskrbovank, kako naj negujejo in vzgajajo svoje otroke, delovni terapevt pa jih zna vključiti v skupino na takšen način, da se v njej počutijo dobro.

Poleg tega, da so strokovne delavke vedno na razpolago oskrbovankam, je pomembno omeniti tudi, da se prav pri njih oskrbovanke učijo ponovnega vzpostavljanja zaupanja v odnos in partnerja.

V vsakem materinskem domu je osebno zaupljivo razmerje med strokovnimi sodelavkami in materami temelj strokovnega dela. (Jerebic v Gržan, 2000 : 34)

Na kratko rečeno, strokovne delavke so tiste, ki oskrbovanke učijo novega življenja. Učijo jih ljubiti v prvi vrsti sebe, svojega otroka in navsezadnje življenje.

Čeprav so strokovne delavke na razpolago svojim oskrbovankam tako rekoč štiriindvajset ur na dan, pa je odnos med njimi določen. Obstaja meja, do kod naj se ta odnos razvije, kajti mnogokrat je že prišlo do situacije, ko se je katera izmed oskrbovank preveč navezala na strokovno delavko in od nje postala popolnoma odvisna.

Takšna situacija predvsem slabo vpliva na vzdušje v skupini, kajti med oskrbovankami pride do tekmovalnosti, izbruhov ljubosumja in stalnega prepiranja.

Čeprav pride od časa do časa do neljubih dogodkov, pa so strokovne delavke v tovrstnih ustanovah nujno potrebne, saj so prav one najbolj zaslužne, da oskrbovanke pri iskanju novih poti najdejo tisto pravo.

### 3.3.7 ŽIVLJENJE PO MATERINSKEM DOMU

Življenje v materinskem domu predstavlja le prehodno fazo med starim in novim življenjem, zato se mora vsaka mati, ženska prej ali slej soočiti z dejstvom, da bo morala varno zavetje doma kmalu zapustiti in se postaviti na lastne noge.

Ko mati, ženska pride v materinski dom, zapusti za seboj vse. Med drugim tudi obleke, stanovanje ... Ostane popolnoma brez vsega. Le redke imajo službe in so tako vsaj finančno preskrbljene. Ko zapustijo materinski dom običajno nimajo ničesar.

Zaradi finančne negotovosti ali zato, ker bivši mož ali partner noče prepustiti stanovanja bivši ženi ter otrokom, se zgodi, da se po nekaj mesecih tavanja žene z enim ali celo več otroki, pokorno in ponižno, celo z obžalovanjem vrnejo k staremu partnerju. (Jerebic v Gržan, 2000: 53)

Prav zato je tako zelo pomembno, da prav nobena žena, mati ne zapusti doma, če nima vsaj minimalno rešeni ti dve za življenje eksistenčni vprašanji.

Največkrat oskrbovanke zaprosijo za socialno stanovanje, včasih tudi po dve ženski skupaj, a čakanje na to stanovanje lahko traja več mesecev, pa še ni rečeno, da ga bodo na koncu tudi dobile. Teh stanovanj je namreč glede na povpraševanje mnogo premalo.

Če imajo oskrbovanke dober odnos z domačimi, se za nekaj časa, dokler ne dobijo svojega stanovanja, zatečejo k njim.

Vsaj začasno in skromno rešeno stanovanjsko in finančno vprašanje ji da toliko samozavesti, da se je sposobna celovito soočiti z drugimi življenjskimi vprašanji, kot so: socialna izolacija otrok, ki ostaja glavna skrb matere, nove povezave z moškimi, iskanje nove možnosti lastne uveljavitve ... Čuti se sposobna, da naredi nekaj zase. (Jerebic v Gržan, 2000: 49)

Največji problem, ki pesti žensko, ko enkrat zapusti materinski dom, je, poleg že omenjenih, predvsem njeno pomanjkanje samozavesti in samospoštovanja, in prav slednji sta velikokrat vzrok, da se mati vrne nazaj k nasilnemu partnerju, ker se čuti nesposobna živeti sama. Globoko v sebi pa zaradi stalnega poniževanja, ki ga je bila deležna dan za dnem in se ji je globoko vtisnilo v spomin, čuti, da sama ni vredna, še manj pa sposobna bolje živeti.

Prav to so tudi vzroki, da se precejšnje število oskrbovank potem, ko zapustijo dom, vrnejo nazaj k bivšim partnerjem, kjer se eno leto prekinjena zgodba nadaljuje. To pa ne pomeni, da resocializacija ni uspela, ampak zgolj to, da so razmere zunaj materinskega doma spremenljive in terjajo veliko prilagajanja, kar pa mnogim ženskam ne uspe.

Vsaka ženska, ko zapusti dom, upa, da bo v svojem "novem" življenju srečnejša in mirnejša. A redkim to v resnici uspe.

## **4 ALI JE MATERINSKI DOM TOTALNA INSTITUCIJA?**

Govor o totalnih institucijah ima vedno negativen prizvok, saj vsakdo najprej pomisli na zapor ali psihiatrično bolnišnico.

Tako zapor kot psihiatrična bolnišnica, ki jih štejemo za tipične predstavnike totalnih institucij, sta namenjena pomoči ljudem.

Označiti materinski dom kot totalno institucijo, se zdi na prvi pogled nesmisel. A če pogledamo globlje, vidimo, da temu ni tako.

Če kot glavno merilo za primerjavo vzamemo Goffmanov opis totalnih institucij, začne ta nesmisel kmalu prehajati v smisel.

Goffman namreč pravi, da totalna institucija zajema vse vidike posameznikovega življenjskega kroga (delo, zabava, rekreacija) in je fizično oddaljena od preostalega sveta.

To vsekakor velja tudi za materinski dom. Slednji je namreč fizično res oddaljen od preostalega sveta, poleg tega pa zajema vse vidike oskrbovanskega življenja. Oskrbovanke v njem delajo, se zabavajo, se udeležujejo raznih krožkov, se rekreirajo, spijo, skratka, v njem živijo.

Po Goffmanu so temeljne značilnosti totalnih ustanov, da vsi vidiki življenja potekajo na istem kraju in pod isto oblastjo; da vsaka faza dnevne aktivnosti poteka vpričo velikega števila drugih ljudi, ki so enako obravnavani in od katerih zahtevajo, da skupaj delajo isto stvar; da za vse dejavnosti obstaja urnik, ki ga od zgoraj vsiljuje telo uradnikov s sistemom eksplicitnih formalnih pravil, da razne vsiljene dejavnosti sestavljajo enotni racionalni načrt z namenom, da je zadovoljeno uradnim namenom ustanove. (Flaker, 1998: 20)

Totalna institucija je torej socialni hibrid; deloma je bivalna skupnost, deloma formalna organizacija. (Flaker, 1998: 22)

V materinskem domu tudi vse poteka po določenem urniku, čeprav vse dejavnosti ne potekajo vedno vpričo velikega števila ljudi, ker je oskrbovankam dovoljena tudi zasebnost. Vsako kršenje pravil je sankcionirano, obiski so nadzorovani ...

Čeprav se materinski dom mogoče na prvi pogled ne zdi kot ostale totalne institucije, pa prav gotovo zajema veliko komponent, ki so tipično značilne za totalne institucije na splošno. Od zapore prostora, do kolektivnosti, institucionalnih obredov, do številnih pravil, ki se jih ne sme kršiti, skrbniške oblasti ...

Ne glede na to, da materinski domovi niso tako togi kot ostale totalne institucije in vse ne poteka na tako formalni ravni, da je prepad med oskrbovankami in delavkami doma manjši in je pravica do zasebnosti dovoljena, pa še vedno lahko trdimo, da so materinski domovi neke vrste totalne institucije.

Nobena od konkretnih totalnih ustanov nima vseh značilnosti totalne ustanove in nobena od značilnosti totalnih ustanov ni značilna samo zanje. (Flaker, 1998: 234)

## **5 ALI SO MATERINSKI DOMOVI OSKRBOVANKAM V TRAJNO POMOČ?**

Dejstvo, da so v svoji več kot desetletni "karieri" materinski domovi pomagali več kot 150 ženskam in prav tolikim njihovim otrokom, zagotovo ni zanemarljivo.

Kljub vsemu pa je glede na število žensk, ki dan za dnem iščejo pomoč, ta številka precej majhna.

Čeprav je Slovenija majhna država, pa je število trpinčenih žensk in njihovih otrok ogromno in iz dneva v dan še narašča.

Vse bolj in bolj neugodne življenjske razmere, predvsem pa zniževanje življenjskega standarda, potiskata številne družine v nevzdržne razmere.

To pa je velikokrat tudi povod za začetek nasilja v družini, čeprav se v veliko primerih nasilje pojavlja tudi pri družinah, ki v materialnem smislu živijo v prav zavidljivo dobrih razmerah.

Kakor koli gledano, obstaja dejstvo in statistični podatki, da število trpinčenih žensk iz dneva v dan narašča, število ustanov, kamor bi se lahko zatele po pomoč, pa ostaja isto, če ne celo še manjše.

Materinski domovi oziroma strokovni delavci, ki tam delajo, se trudijo po svojih najboljših močeh, da bi svojim oskrbovankam kar najbolje pomagali.

To jim tudi v večini primerov lepo uspeva. Toda ti delavci lahko omogočijo svojim oskrbovankam boljše življenje le, ko so te še prebivalke materinskega doma, potem pa na njihovo usodo ne morejo več vplivati.

Namen materinskih domov je pomagati materam in njihovim otrokom, ko te najbolj potrebujejo pomoč. V letu dni, kolikor matere in njihovi otroci preživijo v teh domovih, se jih skuša pripraviti na življenje, ki jih čaka zunaj zidov materinskih domov. Koliko so ženske dovzetne za vse njihove predloge in ponujeno pomoč, pa je odvisno od oskrbovank samih. Njihovo samospoštovanje, iznajdljivost, potrpežljivost so tisti dejavniki, ki ključno vplivajo na njihov nadaljnji potek življenja. Vloga materinskih domov je predvsem v tem, da v vsaki materi, ženski ... poudari te vrednote in jo tako pripravi na nadaljnje življenje.

Materinski domovi so brez dvoma v pomoč materam, če ne trajne, do konca življenja trajajoče rešitve, jim nudijo vsaj začasno. Na dogajanja zunaj svojih zidov ne morejo

vplivati, zato pa lahko nudijo materam in njihovim otrokom kar se da kvalitetno življenje tisti čas, ko so še njihove oskrbovanke.

## **6 ODNOS DRŽAVE DO MATERINSKIH DOMOV**

Čeprav nasilje nad ženskami, tako zunaj kot znotraj družine, obstaja že dolgo, pa se je o njem začelo javno govoriti šele pred dobrimi desetimi leti, ko so v Sloveniji začeli mednarodne dneve akcij proti nasilju nad ženskami.

Šele v začetku devetdesetih let se je nasilje končno otreslo krinke skritega in neobstoječega in postalo tema, o kateri so sicer še vedno bolj potih, pa vendar začeli govoriti vsi.

Morda se na prvi pogled zdi, da je država s polno paro usmerjena v ustanavljanje in podpiranje tovrstnih ustanov, glede na to, da trenutno deluje v Sloveniji 13 organizacij – 6 materinskih domov, 5 zatočišč, 1 krizni center ter 1 sorodna organizacija – kjer lahko poiščejo pomoč ženske v stiski.

Ženskam je tako na razpolago 150 mest, kar pa je malo glede na število žensk, ki iščejo pomoč.

Poleg tega pa je treba omeniti še to, da te organizacije ne bomo našli kar v nekaterih regijah, kot so gorenjska, koroška, pomurska in zasavska, kot da tu nasilje nad ženskami sploh ne obstaja.

Res je, kot pravi direktorica Urada za enake možnosti Vlade Republike Slovenije ga. Mira Olup Umek, da je ob začetku letošnjih dnevov akcij proti nasilju nad ženskami Urad za enake možnosti Vlade RS pripravil predstavitev nemškega zakona za zaščito pred nasiljem in akcijskega načrta za zaščito žensk pred nasiljem, kajti prav Nemčija in Avstrija sta na tem področju naredili pomemben korak, saj je njuna zakonodaja usmerjena v zaščito žrtve nasilja.

Poleg tega je vladi predložen tudi predlog nacionalnega programa do leta 2005, katerega glavni namen je podpreti razvoj mreže materinskih domov in zavetišč za ženske s skupno okvirno kapaciteto 250 mest, kar pomeni povečanje obstoječega stanja za približno 120 mest (trenutno 80-90 žensk in otrok v materinskih domovih in 48 postelj v zatočiščih, brez Celja in Novega mesta). ([www.uem-rs.si](http://www.uem-rs.si))



A kljub vsemu obstaja dejstvo, da za sam nastanek materinskih domov država ni naredila ničesar.

Prvi materinski dom je nastal po zaslugi gospoda Jerebica, predstavnika Karitasa. Postaviti ga na noge, ga opremiti in ga urediti tako, da danes nudi topel dom trpinčnim materam in njihovim otrokom ..., vse to so naredili prostovoljci, ljudje z dobrim srcem in nesebičnimi nameni.

Kasneje se je stanje spremenilo in sredstva za delovanje materinskega doma danes izhajajo iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Sredstva pa prispevajo tudi občine, v katerih se posamezni dom nahaja.

Danes in morda tudi v prihodnje bo država sprevidela, da je njena pomoč pri tovrstnih ustanovah, ne samo dobrodošla ampak nujno potrebna, kajti le z njeno pomočjo se bo lahko spremenil zakon, ki bo strogo kaznoval povzročitelje vsega tega trpljenja, ženskam pa bo tako omogočena mirnejša in svetlejša prihodnost.

Prvi koraki na tem področju so že narejeni. Ne dolgo časa nazaj je bil potrjen predlog novele zakona o policiji, na osnovi katerega bodo policisti dobili več pooblastil. Policist bo po novem ukrepal že na podlagi suma grožnje z nasiljem nad družinskim članom. Dana mu bo pravica, da izda odredbo o prepovedi približevanja žrtvi za 72 ur.

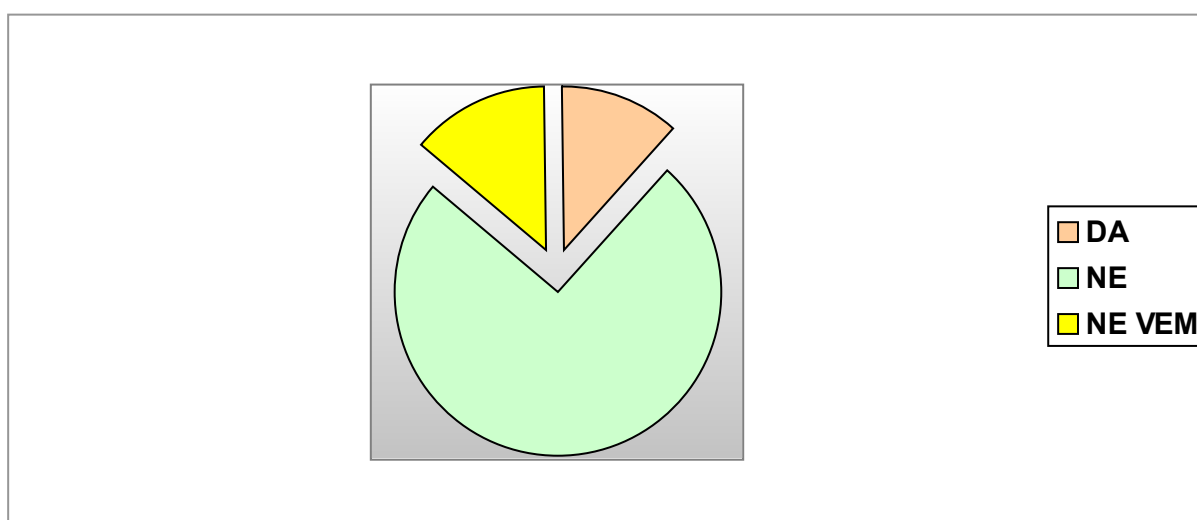
Z nasilneži naj bi se dokončno opravilo tudi z novim zakonom o zaščiti pred nasiljem v družini, ki pa je sedaj še v pripravi. Kot je že zgoraj omenjeno, se pripravljavci tega zakona zgledujejo po avstrijskem zveznem zakonu, t.i. zakonu rdečega kartona, ki je v Avstriji v veljavi od leta 1997 in temelji na treh poudarkih: odstranitvi nasilneža, civilnopravnem varnostnem ukrepu prepovedi približevanja in uvedbi kriznih centrov za podporo žrtvam.

Avstrijci beležijo pozitivne učinke, saj je očitno izgon nasilneža iz stanovanja učinkovitejši od zaporne kazni.

Samo upamo lahko, da bo podoben zakon v Sloveniji kmalu pripravljen in sprejet.

Da so zakoni v Sloveniji premili za nasilneže, kažejo tudi podatki, ki sem jih dobila s pomočjo telefonskega anketiranja, v katerem sem 100 naključno izbranim ljudem iz različnih predelov Slovenije postavila vprašanje: "Ali menite, da so družinski nasilneži v Sloveniji dovolj strogo kaznovani?"

- Vprašanje: Ali menite, da so družinski nasilneži v Sloveniji dovolj strogo kaznovani?
  
- Odgovori:
  - DA – 12 od 100 anketiranih ali 12 %
  - NE – 74 od 100 anketiranih ali 74 %
  - NE VEM – 14 od 100 anketiranih ali 14 %



Zakoni v Sloveniji so nasilnežem prijazni. Ne samo, da za sedaj policija še nima dovolj pooblastil, da bi lahko ukrepala ali celo preprečila nasilje, ki se dogaja v družinskem krogu, tudi če pride do tega, da nasilneža priprejo, največkrat nimajo dovolj dokazov, da bi ga tudi pravnomočno obsodili. Če pa že pride do izreka kazni, pa je ta v večini primerov zelo blaga.

Za vrsto let pretepanja ter takšnih in drugačnih žalitev je storilec kaznovan za maksimalno dobo dveh let z možnostjo pogojnega izpusta po šestih mesecih prestane kazni. Največkrat pa storilci kazen odslužijo v sklopu javnih del (to je, da določeno število ur delajo razna javna dela, za katera ne dobijo plačila).

Večina anketiranih meni, da je nasilja v družinah vedno več prav zato, ker so kazni tako mile.

Med tistimi, ki so odgovorili "ne vem", jih je največ mnenja, da s kaznimi niso seznanjeni, zato tudi ne morejo podati določenega mnenja. Med tistimi redkimi, ki so odgovorili, da se ne strinjajo z izjavo, da so kazni za družinske nasilneže premile, pa jih največ meni, da je v primeru družinskega nasilja težko zagotovo trditi, kdo je v resnici nasilnež in kdo žrtev.

## **7 ZAKLJUČEK**

Materinski domovi v obliki in delovanju, kot jih poznamo danes, imajo komaj nekaj let dolgo preteklost in negotovo prihodnost, zato pa toliko bolj pomembno sedanost. Ne samo v imenu, ampak v resnici nudijo dom številnim ženskam, materam in njihovim otrokom, ki potrebujejo pomoč in zatočišče.

Kaj sploh so materinski domovi, komu vse so namenjeni, predvsem pa zakaj jih žrtve vidijo kot svojo edino rešitev, ali so sploh družbeno sprejeti in ali lahko o njih govorimo kot o neke vrste totalnih ustanovah, vse to sem preverjala v tem diplomskem delu in prišla do zanimivih zaključkov.

Materinski domovi so ustanove, katerih glavni namen je nuditi pomoč vsem tistim materam in njihovim otrokom, ki so žrtve nasilja in so se odločile, da temu naredijo konec.

Žrtve družinskega nasilja vidijo v materinskih domovih svojo edino rešitev predvsem zato, ker so ti domovi osnovani tako, da svojim oskrbovankam nudijo nadomestni dom z vso toplino, ki sodi zraven. Tako oskrbovanke ne občutijo tako močno posledic ob zapustitvi lastnega doma.

O družbeni sprejemljivosti materinskih domov je še vedno težko govoriti, ker so ti po eni strani družbeno sprejeti, saj so bili prav krajani tisti, ki so s svojim dobrim delom in nesebičnimi nameni pomagali pri njihovem nastanku, po drugi strani pa ima še vedno razmeroma veliko ljudi o njih negativno mnenje, ki pa izvira predvsem iz pomanjkanja zadostnih informacij. Kljub vsemu pa so splošno gledano materinski domovi v Sloveniji med ljudmi dobro sprejeti.

Pri vseh lastnostih, ki jih ima posamezen materinski dom, in ko enkrat podrobneje spoznaš, kako deluje, se ne moreš izogniti vprašanju, ali vendarle niso materinski domovi tudi neke vrste totalne institucije, kot so psihiatrične bolnišnice, zapori ...

Če kot primerjavo vzameš Goffmanov opis totalnih institucij, ugotoviš, da ima materinski dom vse tipične komponente slednjih, razlika je le v tem, da je v materinskih domovih zasebnost dovoljena in da se določenih pravil in ukrepov ne držijo tako rigidno.

A kot pravi Flaker v svoji knjigi ... "nobena od totalnih institucij nima vseh tipičnih lastnosti slednjih" ...

Ne glede na to, ali so materinski domovi totalne institucije in ali so v družbi pozitivno sprejeti, pa o njih obstaja neizpodbitna resnica, da so na slovenskem ozemlju zelo potrebni. In prav tega dejstva sta se zavedala gospod in gospa Jerebic, ki sta z lastnim odrekanjem in obilo dobre volje ter s pomočjo dobrih ljudi pred več kot desetimi leti postavila na noge prvi materinski dom v Sloveniji. Kasneje se mu je po različnih krajih pridružilo še pet.

Ustanovila sta točno tisto, kar so ženske potrebovale. Dom, v katerega se lahko zatečejo. Dom, v katerem najdejo vse tisto, kar v svojem niso – ljubezen, sočutje, predvsem pa spoštovanje.

Da so materinski domovi v Sloveniji potrebni, je v zadnjem času sprevidela tudi država, ki poleg različne vrste pomoči, ki jo nudi domovom, tudi s pomočjo javnih medijev opozarja na vse večjo prisotnost nasilja v družinah in na to, kako in kje si lahko žrtve nasilja poiščejo pomoč.

Prihodnost materinskih domov je neznana, morda jih nekoč ne bomo več potrebovali. Za njihovo preteklost in sedanost pa lahko rečemo le, da so žrtvam družinskega nasilja resnično v pomoč.

## 8 LITERATURA

1. Jogan, M., (1986): Ženska, cerkev in družina. Delavska enotnost, Ljubljana
2. Schechter, S., (1982): Women and Male Violence – the visions and struggles of the battered women's movement. South and Press, Boston
3. Pečar, J., (1984): Žrtve nasilja med zakonci. Teorija in praksa, 21.9., stran 912-929
4. Bašič, K., Štucker, M., (1990): Družinsko nasilje in žrtve v njem. V: Pavlovič, Z., (ur) seminar Nasilje nad ženskami – zlasti v družini. Inštitut za kriminologijo pri PF, Ljubljana
5. Guzej-Sabadin, C.: Ko se ti zdi, da ni več izhoda. Sobota, let. 1, št. 6, 13.12.1997
6. Materinski dom: V Solkanu novo zatočišče za ženske in matere, TI = Primorske novice, št. 17, str.7, 29.11.2000
7. Gržan, K., (2000): Da, življenje: ob 10 obletnici prvega materinskega doma zavoda Pelikan,
8. Zaviršek, D., (1990): »O nasilju nad ženskami«, Revija za kriminalistiko in kriminaliteto, let.41, str. 119-122
9. Bertaux, D., (1992): Social Genealogies: Commented and Compared: An Instrument for observing Social Mobility Processes of Life Histories and Family Genealogics, International Workshop, CSFB
10. Rener, T. (1996): "Avto/biografije v sociologiji in ženskih študijah", Teorija in praksa, let. 33, št. 5, str. 759-763, FDV, Ljubljana
11. Pogačnik, M., Ustanova za prihodnost, TI = Družina: Slovenski katoliški tednik
12. Lindič-Dragaš, Z., Imeli bodo materinski dom, TI = Delo, let.35, št. 131, str.7
13. Lindič-Dragaš, Z., V Straži pri Novem mestu so...TI = Delo, let. 35, št. 217, str.7
14. Za večjo varnost mater in otrok, Primorske novice, let. 54, št.22
15. Nova hiša za mamice, ki so v stiski, Primorske novice, let.54, št. 8
16. Materinski domovi, ustanove s prihodnostjo, TI = revija Jana, št.36, str.42, 3.9.2002
17. Flaker, V.: Odpiranje norosti; vzpon in padec totalnih ustanov; cf\*. Ljubljana 1998
18. Ule, N. M.; Temelji psihologije; ZPS d.o.o; Ljubljana 1997
19. Hiše pretepenih teles, Cosmopolitan Maj 2003 (149-151)

20. Cohen, S. (1985) : Visions of social Control, Crime, Punishment and Classification. M. Robertson, Oxford
21. Faucault, M. (1984) : Nadzorovanje in kaznovanje. DE. Ljubljana
22. Rot, N.. (1983) : Psihologija grupa. Zavod za udžbenike i nastasvna sredstva, Beograd
23. Ule, M. (1993) : Psihologija vsakdanjega življenja, ZPS, Ljubljana
24. <http://www.celje.si/novica.asp>
25. <http://www.pr-komunikacije.si>
26. <http://www.uem-rs.si>
27. <http://www.rkc.si/karitas>
28. [http://www.uem\\_rs.si](http://www.uem_rs.si)
29. [www.drustvo-sos.si](http://www.drustvo-sos.si)
30. [www.pelikan.karitas.si](http://www.pelikan.karitas.si)
31. Esping – andersen, G. (2000) : "Social Foundations of Postmodern society" "Oxford University Press", New York
32. Pinter B. Spolno vedenje ljubljanskih srednješolcev. Varovanje spolnega in reproduktivnega zdravja mladostnikov. Ginekološka klinika KC Ljubljana, 1996: 27-30
33. Pinter B. Spolno vedenje. V: Tomori M., Stikovič S. (ur) Dejavniki tveganja pri slovenskih srednješolcih. Psih. klinika, Ljubljana, 1998.
34. Tomori M. Tvegano vedenje v adolescenci. V Tomori M., Stikovič S. (ur) Dejavniki tveganja pri slovenskih srednješolcih. Psih. klinika, Ljubljana, 1998.
35. Walker R. Spolnost in medčloveški odnosi. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1997
36. Bryant-Mole K. : We are talking about Aids; EWO, Ljubljana, 1997

# PRILOGA

## 1. VPRAŠANJA, KI SEM JIH POSTAVILA NEKATERIM OSKRBOVANKAM MATERINSKIH DOMOV :

1. Koliko ste stari?
2. Kaj ste po izobrazbi?
3. Kakšen je vaš odnos s starši?
4. V kakšnem odnosu ste s partnerjem?
5. Kdaj ste prišli v materinski dom?
6. Zakaj ste prišli v materinski dom?
7. Zakaj ste izbrali kot rešitev prav materinski dom?
8. Imate kaj otrok?
9. Kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?
10. Ali menite, da je dom neke vrste psihiatrična ustanova (totalna institucija)?
11. Kaj menite o strokovnem osebju materinskega doma v katerem se nahajate?
12. Menite, da so pravila obvezna?
13. Kakšne se vam zdijo sankcije ob kršitvi predpisanih pravil?
14. Kaj menite o tem, da se lahko v domu biva največ leto dni?
15. Ste v domu navezali kakšne prijateljske stike?
16. Se vam zdi, da v domu nimate zasebnosti?
17. So vam različni krožki, ki v domu potekajo, kaj v pomoč?
18. Se vam zdi, da vam dom ponuja vse kar ste od njega pričakovali?
19. Ali imate stike s partnerjem sedaj, ko ste v domu?
20. Kaj meni vaša družina o odhodu v dom?
21. Mislite, da boste lahko uspeli tudi izven doma?
22. Mislite, da boste lahko našli zaupanje v drugega partnerja?
23. Se bojite, da bi vas partner našel in zopet grozil in pretepal?
24. Boste svojemu otroku povedali vašo življenjsko zgodbo?
25. Kaj menite o ljudeh, ki so pomagali postaviti na noge prvi materinski dom v Sloveniji?
26. Ali vam strokovne delavke pomagajo pri iskanju dela, stanovanja?
27. Kakšen je vaš odnos z njimi?

28. Mislite, da določeni obredi (pustovanje, nedeljsko kosilo ...) pomagajo skupini, da se zbliža?
29. Če bi še enkrat bili prisotni nasilju nad vami, bi se prej odločili za odhod in si poiskali rešitev?
30. Kako na vašo situacijo gledajo vaši prijatelji, znanci?
31. Jih sploh še imate?
32. Menite, da materinski dom nudi otrokom vse potrebno za normalno odraščanje?
33. Se vam zdi, da je prav, da finančno neodvisne oskrbovanke doma, prispevajo za svoje bivanje v domu?
34. Kaj menite o naši državi in njenih pogledih na družinsko nasilje?
35. Se vam zdijo kazni za storilce dovolj visoke?
36. Menite, da je za žrtve dobro poskrbljeno?
37. Kaj menite o tem, da bodo sedaj lahko policaji nasilneža v družini zadržali za 72 ur?
38. Kakšne so vaše vizije za prihodnost?
39. Menite, da boste lahko še kdaj zaupali?
40. Vas vidite v prihodnosti srečno?

Najlepša hvala za vse odgovore!

## **2. TELEFONSKE ANKETE :**

- Ali bi v hudi socialni stiski in, če bi imeli hude probleme s partnerjem, poiskali pomoč v materinskem domu in zakaj?

Možni odgovori :DA, NE, NE VEM

Razlaga za odgovore :

- strokovna pomoč, ki jo nudijo mat. domovi
- ločenost od partnerja
- diskretnost (tajnost podatkov)
- premajhna osveščenost o delovanju mat. domov
- problemi v družini so stvar družine



Odgovarjalo je naključno izbranih 120 žensk iz različnih krajev po Sloveniji.

- Se vam zdi, da družba stigmatizira ženske (matere), ki se odločijo, da bodo poiskale pomoč v materinskem domu. Jih označuje kot nesamozavestne?

Možni odgovori : DA, NE, NE VEM

Odgovarjalo je naključno izbranih 120 žensk iz različnih krajev po Sloveniji.

- Ali bi v vašem kraju imeli materinski dom?

Možni odgovori :DA, NE, NE VEM

Odgovarjalo je naključno izbranih 100 ljudi iz različnih krajev po Sloveniji.

- Ali menite, da so družinski nasilneži v Sloveniji dovolj strogo kaznovani?

Možni odgovori :DA, NE, NE VEM

Odgovarjalo je naključno izbranih 100 ljudi iz različnih krajev po Sloveniji.